

ARKKILAN
OTISEUTUYHDISTYS ry.

Jäsenlehti – N:o 20 – Joulukuu 2008

Karkkilan Kotiseutuyhdistys ry:n jäsenlehti n:o 20 Joulukuu 2008

Toimituskunta: Virpi Lepistö (päätoimittaja)

Yhteystiedot: Virpi Lepistö
Jussinraitti 23 C, 03600 Karkkila
p. 040-560 8004
virpile@hotmail.com

Ilmoitushinnat: 1/1 sivu 350 €, 1/2 sivu 200 €, 1/4 sivu 120 €, 1/8 sivu 70 €

Taitto: Timo Rantanen, Virpi Lepistö

Paino: Karkkilan Painopalvelu Oy, Karkkila 2008

Kansikuvat: Henna Mitrinen – Etu- ja takakannessa ensilumen peittämä maisema Karjaanjoelta

Sisältö:

3	Puheenjohtajalta	Henna Mitrinen
5	Ahmoon kylä.....	Pekka Wikberg
6-7	Matkalla Ahmoolta Ateneumiin ja maineeseen	Henna Mitrinen
8	Ahmolaiset saivat vihdoinkin oman kirjansa	Henna Mitrinen
9-12	Osuusliike Tuen näyttely	Janne Viitala
13	Elämän kokoinen kaupunki	Tomi Wahlroos
14-15	Ilmari Huitti -säätien värikkäistä alkuvaiheista nykypäivään	Henna Mitrinen
16	Närön tilan vanha mylly.....	Virpi Lepistö
17	Kesätahtumia	Virpi Lepistö
17	Karkkilasta maailmalle ja takaisin	Virpi Lepistö
18-19	Näyttely Karkkilan urheiluhistoriasta	Janne Viitala
20-24	Aleksis Kiven elämäntyöstä tekeillä uusi kirja	Henna Mitrinen
25-28	Leipomotoimintaa Karkkilassa (Osa 2)	Henna Mitrinen
29	Komea soittokaappi viihdytti kahvilan asiakkaita	Henna Mitrinen
30-38	Maijanojan Maija (Osa 1)	Heikki Harju
39	Kotiseutuyhdistyksen tuotteiden myyntihinnat	

Puheenjohtajalta

Tätä kirjoittaessa maa on peittynyt juuri ensilumeen ja aurinkokin jaksoi paistaa matalalta muutamia tunteja, kuten asiaan tähän aikaan vuodesta kuuluukin. Kummasti kaunistunut maisema ja luonto heti piristivät. Ja piristystä tarvitaankin nyt, kun on taloudellisesti niukemat ajat ja rahojen riittäminen tai riittämättömyys palveluiden turvaamiseksi on taas tapeilla ja kuntaliitokset on otettu pohdittaviksi. Ja huonoja uutisia tulee tuutin täydeltä tiedotusvälineistä.

Henkilökohtaisesti ajatelen, historiasta ymmärtäneenä, että tarkat rajat eri kuntien välillä ovat varsin tuore ilmiö. Ennen teollistumista suuri osa maataloudesta elantonsa saaneista ihmisistä vaihtoi varsin sutjakasti paikkaa leivän perässä, yli kuntarajojen, aina tilanteen mukaan. Lukuun ottamatta vähemmistönä olleita rikkaampia maanomistajia. Ei ne kunnan rajat niin tärkeitä olleet, paitsi ehkä silloin, kun hyvin köyhiä, toisten elätettäväksi jääneitä ihmisraukkoja yritettiin palauttaa aina entisen kotikuntansa hoidettaviksi.

Mutta sittenkin - jo nyt palvelut uhkaavat karata käsistä, virastot ja muut laitokset. Pistää mietityttämään, että kun ihmiset hoitavat työksensä asioita, oman asuinpaikan ja sen viereisen alueen, niin tuntuu ihan inhimilliseltä, että ne lähinnä omaa napaa olevat asiat tulee ensin hoidettua ja sitten vasta ne muiden kauempana asuvien. Työpäivät kuluvat nopeasti ja jaksaminenkin on rajallista, vaikka kuinka pitäisi asioita "tasapuolisesti" hoitaa. Se vähän niissä "liitoksissa" kyllä arveluttaa. Noihin muihin palveluihin on vissii vielä vaikeampi vaikuttaa kuin kauppapalveluihin ja liikkeisiin. Täältä Rajakatu nelosen vinkkelistä katsottuna yksi perinteinen lähikauppapaikka

Rajakadun keskustan puoleisessa päässä on ollut tyhjillään jo edelliskesästä asti. ABC-huoltamon minimymälä lopettelee parhaillaan. Kummatkin olivat suht turvallisen ja lyhyen matkan päässä niin lasten kuin iäkkäämmänkin alueen väen shoppailla. Nyt lähikauppaan päästäkseen on ylitettävä vilkkaasti liikennöity ja jalankulkijoille vaarallinen Helsingintie. Voi kun me autoillessamme muistaisimme ne jalankulkijat! Sama tilanne tietysti ympäri kylää.

MUTTA vielä on jäljellä sitkeitä yrittäjiä, jotka yrittävät palvella meitä

parhaansa mukaan. Kunpa me nyt muistaisimme suunnata kulkumme lähikauppoihimme niin usein kuin mahdollista. Joskus on mentävä merita edemmäs kalaan, mutta silloin ei sitten tarvitse potea huonoa omaatuntoa. Ystäväni Pirkon mies Pena kertoi juuri Fiskarsissa vieraillessaan havahtuneensa paikan muuttuneen turistirysäksi, jossa kesällä rahakkailta turisteilta kai saa hyvän hinnan monista palveluista. Mutta nyt, kesämentyä, ei kauppana ollut kuin yksi ylihinnoiteltu lähikauppa ja kuppila paikallistenkaan käytettäväksi.

Kun tuo Suomen kesä kuitenkin on niin lyhyt, soisi sitä palvelua saada kohtuuhinnoilla läpi vuoden tasaisesti, ennemmin kuin runsaasti ja kalliisti muutamana kesäkuukautena. Mukavampi olla ja elää elämän kokoisessa tavallisessa pikukaukupungissa, joka toimii läpi vuoden.

Niin ja nyt itse asiaan. Edellisen lehden jälkeen on tapahtunut yllättävänkin paljon. Jaostojen toiminta on luku sinänsä, mutta kesän aikana teimme erittäin onnistuneen kotiseuturetken Korteniemen perinnetilalle Tammelaan. Joskus kannat-

taa lähteä merta edemmäs kalaan. Ihastuttava koko perheen retkikohde. Suosittelen!

Kyösti Suonojalta ilmestyi jo toinen teos vuoden sisällä. Nyt kantaen nimeä Aina uusia projekteja Karkkilassa ja maailmalla.

Porin seudulta palautui Karkkilaan pitkälti yli kolmesataa diakuvaa yli 40-vuoden jälkeen. Nii- tä oli kuvannut Väinö Liedes vaikuttaessaan Kark- kilassa vuosina 1964-65. Lahjoittajina olivat paik- kakunnalla toimineen leipuri- ja kondiittori- mestari, liikkeenharjoittaja Kosti Aimion vaimo Anita sekä tyttäret Raija Pipinen ja Seija Aimio- Murawski. Henkilökohtaisesti heidän tapaamisen- sa oli myös minulle merkittävä. Enhän tässä kirjoittelisi ilman heidän perheensä vaikutusta vanhempieni elämään.

Keskikesällä saimme myös tilaisuuden esitellä toimintaamme sekä hienointa Karkkilaa Lopen kotiseutuyhdistyksen väelle. Ohjelmassa oli käynti Valimomuseolla ja Galleria Bremerissä sekä Fagerkullan museoalueella, jossa kävimme kat- somassa kesän yhtä kohokohtaa, Mustalaisleiri muuttaa taivaaseen- näytelmää. Päivä oli samalla myöskin kiitos yhdistyksen hallitukselle hyvästä työstä.

Vielä kerran onnittelut 100-vuotiaalle, perin- teikkäälle, mutta nuorekkaalle Karkkilan Työvä- en näyttämölle. Ja kiitokset ikimuistoisen upeista juhlista sekä upeista esityksistä marraskuun puo- livälissä.

Itse kävin saamassa oppia Nummelassa, kun Kaupunkilehti Karkkilalainen avasi internetissä paikallisverkkolehden, jonne meillä paikallisilla toimijoillakin on nyt mahdollisuus kirjoitella. Teillä on nyt mahdollisuus seurata toimintaamme myös Karkkilalaisen sivustoilta osoitteessa www.karkkilalainen.fi

Tietysti kesään kuului myös perinteinen Haukka- mäki-tapahtuma, jossa suru oli tapahtuman äi- din, Raili Kataiston puolella, estäen häntä tänä vuonna osallistumasta. Ja ilo taas itseni puolella, että sain olla tapahtumassa kanssanne. Samalle alkusyksyn päivälle osui sitten sekä

Ruuhilammen maastoon suuntautunut patikka- retkemme että wanhanajan vihreät markkinat, jotka sujuivat tietenkin loistavasti. Kiitokset kai- kille osallistujille ja markkinoilla kassaamme kartuttaneille. Edellisten opusten myyminen mah- dollistaa tietenkin taas uusien julkaisemisen.

Vielä on mansikkana kakun päälle jäljellä uuden Ahmoon kyläkirjan julkistaminen, josta enemmän lehden artikkeleissa. Sekä uusien kauan kai- vattujen postikorttien ilmestyminen piakkoin. Eikä ne mitä tahansa kortteja olekaan, vaan kuvatai- teilijoiden, Pirkko Juvonen-Sandborg ja Matti Kota, jotka kummatkin lahjoittavat työnsä ilman kus- tannuksia yhdistyksemme käyttöön. Tulette ihastumaan. Lisäksi lastenkirjakuvittaja Salla Sa- volainen on luvannut kantaa kortensa yhteiseen kekoon, kunhan kiireiltään ehtii. Sallalle toivo- tamme tietysti paljon onnea Finlandia Junior eh- dokkaana. Kävi niin tai näin, jo ehdokkaaksi pää- seminen on hieno saavutus ja revanssiin on var- masti mahdollisuus.

Myös keskeneräisten projektien kanssa edistytään pikku hiljaa.

Lisäksi hallituksemme jäsenet menestyivät upe- asti näissä "harjoittelu" kunnallisvaaleissa. Siitä kiitokset heille. On rohkeaa laittaa itsensä peliin ja tehdä parhaansa meidän kaikkien puolesta. Kuten huomaatte, ei sitä ihan koko aikaa laake- reilla ole leväty. Pakko myöntää, että puuhaa on ollut riittävästi yhdistyksen puitteissa, mutta hauskaakin on sitten ollut kaksin verroin.

Kun näin joulun alla saa ynnätä tapahtumia ja jakaa kiitoksia kuluneesta vuodesta niin antakaa anteeksi, jos jotakin unohtuu...Nääs tekevälle sattuu. Vai miten se meni!

Onnellista Joulun odotusta.
Toivoo pi

*Henna Mitrinen
myös muiden yhdistyksemme tonttujen puolesta*

Ahmoon kylä

Pitkään odotettu kirja Ahmoon kylästä on valmistunut. Matti Kota on saanut valmiiksi uskottomalta tuntuvan yhden miehen suururakan. Omien sanojensa mukaan parinkymmenen vuoden mittainen työrupeama on takana. Sen voi helposti uskoa, kun kirjaa lukee. 415-sivuinen kirja perustuu ensinnäkin perusteellisiin arkistotutkimuksiin, erilaisiin kirjallisiin lähteisiin ja henkilöhaastatteluihin ja itse eri paikoilla käynteihin. Runsas valokuva-aineisto ja Matti Kodan taitavasti tekemät piirroksot elävöittävät kirjaa ja tekevät siitä mukavan luettavan.

Kirja alkaa Ahmoon kylän kivikautisista löydöistä ja Puihanlinnaa koskevista tutkimuksista. Puihanlinna oli tärkeän hämäläisten Meritien varrella oleva puinen varustus- ja tähystyspaikka. Siihen liittyy useita mielenkiintoisia tarinoita. Ropoin sotilasvirka-talo, sen historia ja sitä hallinneet sotilaat ja virkamiehet ovat iso osa arkistoissa säilynyttä Ahmoon kylään liittyvää historiaa.

Kaikki se on tutkittu ja kerrottu kirjassa perusteellisesti 1500-luvun alkupuolelta alkaen aina meidän päiviimme saakka.

Hyvänä lähteenä ovat olleet kruunun tilalla tehdyt säännölliset tarkastukset ja niistä tehdyt pöytäkirjat. Niistä voimme seurata miten Ropoin rakennuskanta kehittyi ja minkälaisessa kunnossa se milloinkin oli. Tarkat tiedot on myös tilalla asuneista vuokramiehistä, lampuodeista ja heidän perheistään. Myöhemmin tulivat mukaan

torppien perustaminen ja samoin mäkitupalaiset. Jokaisen torpan ja mäkituvan historia ja asukkaat löytyvät tästä kirjasta.

Ropoin jälkeen käsitellään samoin kaikki muut kylän kantatilat ja niiden torpat ja torppien itsestäytymisen kansalaissodan jälkeen. Eri tiloihin liittyvät haastattelut ja muistitiedot ovat tärkeä osa

niiden historiaa, joka nyt on tallennettu.

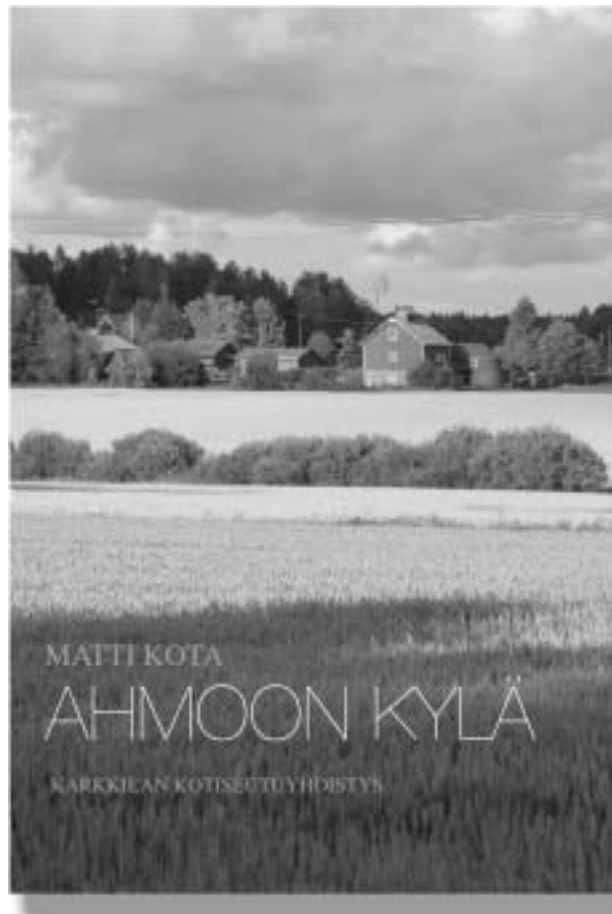
Kirjan lopussa oleva henkilöhakemisto helpottaa sen käyttöä. Kaiken kaikkiaan Ahmoon kylä – kirja on mainio hakuteos kaikille "ahmoonjuurisille" henkilöille, kun etsitään esi-isiä ja tietoa heidän elämästään ja tekemisistään. Kaikille ahmoolaisille se on tärkeä teos kylän historiasta ja auttaa ymmärtämään myös nykypäivää. Se ansaitsee arvoisensa paikan lukijoidensa kirjahyllyssä. Onnittelut ahmoolaisille, olette saaneet hienon kylähistorian.

Varmasti kaikkien lukijoiden puolesta voin lausua parhaat kiitokset Matti Kodalle siitä

ensiarvoisen tärkeästä kotiseututyöstä, jota hän on vuosien kuluessa tehnyt. Olet onnistunut ylättämään meidät tällä kirjalla.

Ahmoon kylä-kirja on jo kolmas Karkkilan Kotiseutuyhdistyksen julkaisema ja kustantama kyläkirja. Toivottavasti saamme vuosien kuluessa julkaista vielä lisää näitä tärkeitä teoksia.

Pekka Wikberg

Matkalla Ahmoolta Ateneumiin ja maineeseen

Matti Kota Ateneumissa nuorena opiskelijana.

Freelancekuvittaja Matti Kota poseeraa sateisena lokakuun päivänä Helsingissä, Ateneumin taide-museon edessä. Rakennus on hänelle tuttu ja tärkeä monella tapaa vuosien varrelta.

Nyt eläkkeellä oleva taiteilija aloitti uransa Suomen taideteollisesta korkeakoulussa. Opiskelu kesti neljä vuotta ja alkoi Taiteilija Kaj Frankin johtamalla, vuoden kestäneellä peruskurssilla. Koulu oli ainoa taideteollinen laitos sen ajan Suomessa. Kota opiskeli pääaineenaan lavastus, mutta lisäksi hän opiskeli myös vuoden sisustus-suunnittelua ja iltaisin keramiikkaa. Muistot koulua ja opettajia kohtaan ovat lämpimät.

Koulun jälkeen Kodan tie vei Tampereelle viideksi vuodeksi suunnittelemaan kenkiä Aaltosen kenkätehtaalle ja vielä viideksi vuodeksi johtamaan yrityksen mainososastoa, jolloin toimenkuvaan kuuluivat muun muassa valokuvaus, kuvitus ja asiakaslehden taitto. Seuraavan viiden vuoden jakson Kota toimi vapaana taiteilijana. Vuonna 1981 Kota kuvitti ensimmäisen lastenkirjansa, jonka tilasi WSOY –kustantamo. Kirja oli Titvi Ikäheimon Hiiren Häät. Kodalle myönnettiin kir-

jan kuvituksesta myös Rudolf Koivu- palkinto vuonna 1982. Näihin aikoihin Kota toteutti myös muun muassa suuria eroottisia guassitöitä, ostajana esimerkiksi Tampereen kaupunki ja yksityiset kokoelmat.

Kodan tie vei nyt Lahteen ja Lahden muotoilu-instituuttiin kahdeksitoista vuodeksi opettamaan kirjagrafiikkaa – kuvitusta, kirjansidontaa ja taittoa. Kotaa lämmitti erityisesti se, kun oppilaat olivat onnellisia saadessaan valmiiksi oppilastyönä toteutetun oman kirjansa. -Se oli heille koulutuksen täyttymys, Kota kiteyttää. Oppilaitos muuttui Kodan aikana Lahden ammattikorkeakoulun yhdeksi yksiköksi.

Tällä hetkellä Kota viettää ansaittuja eläkepäiviä vaimonsa kanssa Tampereella ja iloitsee erityisesti hänelle myönnetystä taiteilija-lisäeläkkeestä. Taiteilijaeläkkeen voi saada vain hyvin rajallinen määrä eri alojen taiteilijoita. Valtion ylimääräinen taiteilijaeläke voidaan myöntää tunnustukseksi ansiokkaasta toiminnasta luovana tai esittäväenä taiteilijana. Mutta kuten arvata saattaa ei taiteilija

työtään lopeta kuin seinään. Työ jatkuu ja siitä tuloksena on nyt juuri painosta tullut Ahmoon kylä-kirja, jota Kota on työstänyt jo vuosikymmeniä ja nyt iloksemme saanut sen valmiiksi. Matti Kota viettää kesät vaimonsa kanssa Ahmoon mökillään ja hänet on tuolloin voinut nähdä myös Karkkilan katukuvassa.

Matti Kodan isä Väinö Kota toi perheensä Käki-salmen maalaiskunnasta sotaa pakoon Ahmoolle. Perheeseen kuului vaimonsa Aino ja Matin sisar Marjatta. Väinö Kodalle oli tärkeää löytää paikka, missä koulu olisi mahdollisimman lähellä kotia, mutta ei kaupunkiasunto, koska oma puutarha oli hänelle myös hyvin tärkeä. Uusi kyseiset puitteet täyttävä koti ja johtajaopettajan toimi löytyikin Ahmoon kansakoulusta ja tyttöjen käsityöopettajan paikan sai myös Aino. Väinö Kodalle oli äärimmäisen tärkeää työtehtävänsä takia olla leimaantumatta mihinkään poliittiseen suuntaukseen. Matti ei saanut edes mennä katsomaan vappumarssia. - Siinä kai syy, etten oikein osaa ottaa poliittisesti kantaa asioihin, Kota naurahtaa.

Myös Matti sai isänsä ehdottomuudesta osansa, kun Väinö-isä antoi Matille käsityönumeroksi "varmuuden vuoksi" kuutosen, ettei kukaan voisi väittää hänen suosineen omaa lastaan. Matin myöhempien taiteellisten meriittien vuoksi kuutonen tuntuu ehkä hieman matalalta arvosanalta käsistään käteväälle kaverille.

Mieluisaksi lapsuusmuistoksi Kota muistelee siirtokarjalaisten tulon Ahmoolle ja Karkkilaan. Uusiksi leikkikavereiksi tuli monta eloisaa karjalaispoikaa. Myöhemmin perhe rakensi oman talon. Talo toimii nykyisin Matti Kodan kesäasuntona ja puutarha myös selvänä inspiraation lähteenä. Kota suunnitteleekin seuraavaksi alkavansa työstämään puutarhakuvia. Näihin perspektiiviä tarjosi Ateneumissakin tällä hetkellä esillä oleva Japanin Edo -kauden maisemia kuvaava moniväripuupiirrosten näyttely. Japani ja sen kulttuuri ovat muutenkin lähellä taiteilijan sydäntä. Matti Kota haluaa kiittää kaikkia vuosien varrella tavalla tai toisella kirjantekoa edesauttaneita henkilöitä.

Henna Mitrinen

Freelancekuvittaja Matti Kota poseeraa sateisena lokakuun päivänä Helsingissä, Ateneumin taide-museon edessä.

Tunnelma tiivistyi - ahmoolaiset saivat vihdoinkin kirjansa

Tiistai iltana 25.11 puoli kuuden jälkeen alkoi Ahmoon koululle saapua Ahmoon kylänväkeä ja kiinnostuneita paljon kauempaakin. Olihan kauan odotettu Matti Kodan Ahmoon kylä -kirja vihdoinkin valmis ja saatavilla. Penkkirivit täyttyivät ääriään myöten ja koulun liikuntasali pullisteli innostuneesta ja jännittyneestä väestä, joka ei olisi malttanut odottaa saadakseen kirjan käsiinsä ja selattavaksi.

Allekirjoittaneella oli ilo ja kunnia esitellä kirjan kirjoittaja. Monella tapaa ansioitunut kuvataiteilija, opettaja, graafikko, kirjankuvittaja Matti Kota, joka allekirjoittaneen tekemässä artikkelissa halusi itseltään vaatimattomasti käyttää nimikettä freelance-kuvittaja. Matti Kota oli kyllä monelle kyläläiselle tuttu jo vuosien takaa. Olihan Matti Kota vaikuttanut Ahmoon kotipaikassaan jo lapsesta asti ja myöhemmin kesäasukkaana rakkaalla kotipaikallaan, aivan koulun takana, suuren puutarhan kätköissä. Sekä kierrellessään ympäri kylää keräämässä tietoa asukkailta kirjaa varten useiden vuosien ajan.

Kotiseutuyhdistys saa olla kiitollinen Kodalle saadessaan julkaista jälleen uuden kyläkirjan. Kirja on hieno jatke Vuotinaisten kyläkirjalle, jonka kyläläiset itse toteuttivat ja sitä seuranneille Alimmaisten -ja Järvenpään kyläkirjoille, jotka ovat Kotiseutuyhdistyksen kustantamia. Innostaahan tämä varmasti taas muiden kylien väkeä ponnistelemaan oman kyläkirjansa puolesta.

Karkkilan Historia on hieno teos jota kyläkirjat voivat tukea ja täten tuoda historian entistä lähemmäs meitä kaupunkilaisia tai kyläläisiä. Ahmoolaiset vain olivat onnekkaita, kun Matti Kota teki suuren työn lähes yksin kootessaan aineistoa arkistoissa sekä kootessaan ja taittaessaan aineiston kirjaksi. Toki lihaa luiden päälle kirja sai monelta ahmoolaiselta vuosien varrella.

Nyt Ahmoolaiset saavat korjata sadon. Paras kiitos on varmasti täysi salillinen väkeä sekä kirjan hyvä vastaanotto ja menekki.

Tilaisuudessa Kota lausui kiitoksensa niin Kotiseutuyhdistykselle kuin myös Sirkka Laaksolle ja

Ahmoon kyläkirjan julkistaminen sai kylänväen liikkeelle

Terttu Lautsamolle saadusta avusta. Tilaisuutta juhlisti myös nuori hanuristi Sami Saarinen soitollaan. Ohjelman jälkeen kirjat olivat sitten kaupan ja myyntipöydän ympärillä oli tungosta. Tilaisuudessa noin 140 kirjaa vaihtoi omistajaa, onpa jollain varmaan tänä jouluna paketissakin kyseinen kirja, olihan toisilla useampikin kirja hyppysissään.

Matti Kota jaksoi kirjoittaa omistuskirjoitukset kaikkien kirjoihin ja vaihtaa kuulumiset. Jono venyi pitkäksi, mutta odotellessa oli mahdollisuus nauttia vaikka kahvit ja karjalanpiirakat tai herkulliset leivokset, jotka Ahmoon kyläyhdistyksen naisväki oli loihtinut. Ja kyllä näyttivät herkut kauppansa tekevän. Eikä siinä vuoroaan odotellessa kenelläkään aika pitkäksi näyttänyt tulevan, olihan tunnelma mukava sekä ainutkertainen. Tapahtuman antia oli myös ilo tavata tuttuja ja rupertella. Puheensorina oli sen mukainen.

Kotiseutuyhdistys lahjoitti myös kolme kirjaa Ahmoon koululle, jotka Matti Kota luovutti kyläyhdistyksen pj. Sari Saariselle. Myös muut Karkkilan koulut saavat omat kirjansa. Me Pekan (Wikberg) kanssa saimme vielä ilolla vastaanottaa monta uutta jäsentä Kotiseutuyhdistykselle. Lämmin kiitos ja terveiset kaikille Ahmoon kyläkirjan julkistamistilaisuudessa läsnä olleille. Ilmassa oli suuren urheilujuhlan tuntua!

Henna Mitrunen

Osuusliike Tuen näyttely

Galleria Bremerissä

Osuuskauppa Närön tilalla. (Kuva Karkkilan ruukkimuseo Senkka)

Karkkilan ruukkimuseo Senkka on valmistanut näyttelyn Osuusliike Tuen vaiheista. Tervetuloa nostalgiatripille. Näyttely on auki 29.3.2009 saakka lauantaisin klo 12-15 ja sunnuntaisin 12-18.

Tuen perustaminen

Huhtikuun 17. päivänä vuonna 1904 kokoontui Fagerkullan urheilutuvalla joukko ruukin työväkeä, "valureita, seppiä, maalareita, värk mestareita ja muita raudan ja tulen kovettamia miehiä". Valaja Matti Ollikkalan johtama kokous päätti vilkkaan keskustelun jälkeen perustaa osuuskaupan, jonka nimeksi tuli Högforsin Työväestön Osuuskauppa i.l. Lopun "i.l." tarkoitti sitä, että jäsenillä ei ollut lisämaksuvelvoitetta, toisin kuin tuon ajan osuuskaupoissa yleensä oli tapana. Vuonna 1919 osuuskaupan nimeksi muutettiin Osuusliike Tuki i.l. Osuusmaksu oli aluksi 10 markkaa. Ensimmäisenä

hankittiin yhteisostolla sata säkkiä ruisjauhoja. Tuki saavutti vähitellen vankan aseman, ja 1910-luvulta alkaen siitä tuli paikallisen liikelämän ykkönen.

Osuuskaupan ensimmäinen liikehuoneisto löytyi Fagerkullasta valuri Fabian Heleniukselta vuokratusta huoneesta. Kauppa avasi ovensa 14.7.1904. Liikkeen aukioloajaksi sovittiin aamu-seitsemästä iltakahdeksaan, paitsi "likviitti ja tori iltana niin kauvan kuin tarve vaatii". Tavaravali-koima oli aluksi vaatimaton, sillä myyntilistalla oli kahvin ja sokerin lisäksi jauhot sekä kotitaloudessa tarvittava petroli ja rautatavara.

Heleniuksen talo kävi kuitenkin pian ahtaaksi, ja osuuskauppa vuokrasi liiketilaa Närön tilan päärakennuksen lisäosasta. Osuuskauppa toimi Närön tiloissa vuosina 1906 – 1921.

Osuusliike Tuen toiminta laajeni edelleen 1920- ja 1930-luvulla. Päämyymälä siirtyi vuonna 1921 Näröltä Rautatieyhtiön taloon eli ns. pankkitaloon, jossa oli liiketilojen lisäksi kahvila. Päämyymälän taakse rakennettiin makasiinirakennus, johon sijoitettiin Tuen varasto- ja konttoritilat.

Säästökassa ja uusia myymälöitä

Tuen päämyymälän yhteydessä toimi myös säästökassa, jonka talletukset nousivat nopeasti. Säästökassan ensimmäisinä toimipaikkoina olivat myös Ahmoon ja Pusulan kirkonkylän sivumyymälät.

Tuen päämyymälä kävi 1930-luvulla ahtaaksi, ja niin vuonna 1935 sen viereen rakennettiin ns. uusi Tuen talo. Uuteen rakennukseen siirtyivät konttorin lisäksi seka-, taloustavara-, valmisvaate- sekä kangas- ja jalkineosastot. Vanhaan päämyymälään jäivät liha-, maito- ja leipämyymälät.

Myyntituotteet toimitettiin sivumyymälöihin aluksi hevoskyydillä. Tavarankuljetus parani huomattavasti, kun Tuki osti vuonna 1924 Ford-automobiilin ja pari vuotta myöhemmin Brockwayn. Uusia Tuen sivumyymälöitä avattiin Haavistoon 1929, Vattolaan 1939, Nyhkälän Rajakadulle 1942, Polarille ja Tuorilaan 1947, Vuotinaisiin 1948, Haukkamäkeen 1950, Huhdinkadulle 1952 ja Haapalaan 1968. Ensimmäisen myymäläauton Tuki hankki vuonna 1958.

Vuonna 1965 Tuki rakennutti Rautaruukin kupeeseen Karkkilaan ensimmäisen tavaratalon, Centrumin. Se valmistui marras-joulukuun vaihteessa ja avattiin 7.12.1965 kello 10:00. Tavaratalossa alkoi myös jokavuotinen markkinaperinne, johon kuului teemapäiviä, esiintyjä ja kilpailuja.

Osuusliike Tuen päämyymälä. "Nyt se pysyy pystyssä", sanoivat tukilaiset saadessaan kaupalleen ensimmäisen oman liiketalon. (Kuva Karkkilan ruukkimuseo Senkka)

Centrumin lihatiskin valikoimaa ja tarjouksia. (Kuva A. Riikonen/Karkkilan ruukkimuseo Senkka)

Hotelli- ja ravintolatoiminta sekä omat tuotantolaitokset

Osuusliike Tuki harjoitti myös hotelli- ja ravintolatoimintaa. Vuonna 1942 valmistui Rautaruukin talo, jossa oli I luokan ja II luokan ravintolat sekä 11 hotellihuonetta. Avajaismainoksen mukaan hotelli-ravintolan merkitsi "suuren maailman tuloa aivan käsin ulottuville".

Tuen ensimmäinen oma tuotantolaitos oli vuonna 1916 perustettu vesitehdas, jossa valmistettiin limonadia. Vuonna 1927 oma tuotanto laajeni, kun Tuen leipomo aloitti toimintansa päämyymälän viereisessä varasto- ja makasiinirakennuksessa. Osuusliike osti vuonna 1942 Pusulan Ikkalan kylässä sijaitsevan Pellin tilan maa- ja karjataloustuotteiden hankintaa ja vähittäisjakelua varten. Vuosina 1960-1977 Tuen hoidossa oli myös pesula Fagerkullan Pakarissa.

Tuen pesula. (Kuva Karkkilan ruukkimuseo Senkka)

Miss Maailma Marita Lindahl oli 1960-luvulla Rautaruukissa järjestetyn muotinäytöksen tähti. (Kuva Karkkilan ruukkimuseo Senkka)

Fuusio

Tuen sivumyymälöitä alettiin sulkea 1960-luvun lopulla. Ensimmäisinä lakkautettiin Varvarin, Nahkion ja Vuotinaisten myymälät. Myymälä-autosta muodostui näille korvaava toiminto. Kaupankäynti alkoi 1970-luvulla keskittyä entistä enemmän keskustaan. Surullisen 1970-luvun lopun viimeiset kauppakuolemat koettiin Vanjärvellä, Haavistossa ja Karisjärvellä.

Osuusliike Tuki fuusioitui vuonna 1983 E-osuuskunta Ekaan. Fuusioon mentiin mukaan, koska kaikki muutkin fuusioituivat. E-liike joutui 1990-luvun lamakaudella saneeraustilaan ja tilalle tuli Tradeka.

Paikkakunnan oman osuusliikkeen loistokkaasta menneisyydestä muistuttavat ennen kaikkea vanhat Tuen rakennukset, niistä komeimpana Rautaruukki ja Rautatieyhtiön talo eli pankkitalo, joissa on edelleen liiketoimintaa.

Janne Viitala

Antti Pasanen ja muun Tuen johtajisto nauttimassa jaffina-mehua "Reippaasti retkelle" –näyttelyssä. (Kuva A.. Riikonen/Karkkilan ruukkimuseo Senkka)

Elämän kokoinen kaupunki?

Aika muuttuu, me sen mukana. Henkilökohtaisten ominaisuuksien asteittaiset muutokset jäävät helposti ainakin itseltä huomaamatta. Sosiaalisen ja henkisen ilmaston muutoksia on jo helpompi havaita. Helpoiten ajan armottoman kulun huomaa kuitenkin konkreettisen, fyysisen ympäristön muutoksina. Varsinkin, jos asioita saa tarkkailla hiukan etäämmältä.

Karkkilan katukuva on muuttunut viimeisten vuosikymmenien saatossa melkoisesti. Lapsuuden pikkukaupunkilainen maisema on katoamassa. Tyhjä, metsittyneet tontit ovat hävinneet keskustan liepeiltä. Vanhoja puisia rakennuksia on purettu uusien, jyrkävien betonikolossien tieltä. Linja-autoaseman seutua koristanut museojunakin on saanut rauhallisemman eläkepaikan jostain muualta.

Kaupan keskittyminen on jyrännyt pienet elintarvikeliikkeet tieltään. Kaupunkiin saapuvaa tervehtivät nyt suuret, tien varressa patsastelevat marketit. Kuten niin monessa muussakin taajamassa tai kasvukeskuksessa.

Taloudellisen tehokkuuden vaatimus on muokannut fyysistä ja sosiaalista ympäristöämme. Keskittäminen on tehokkuusajattelulle alisteinen ilmiö. Sen ansiosta meillä ei enää välttämättä ole kyläkoulua, postia, lähikauppaa, kirjastoautoa tai talon kakaroita ruodussa pitävää talkkaria. Aina-kaan sellaisessa olomuodossa kuin omassa lapsuudessani, muutama vuosikymmen sitten.

Kehityksen vaatimuksiin kuuluu, että mikään ei ole pysyvää. Paitsi muutos, ehkä. Nostalgisesti taaksepäin katsomalla muutos on helppo leimata negatiiviseksi asiaksi. Ennenhän kaikki oli paremmin, vai oliko?

On vaikea kaivata seitsemänkymmenlukuista tunkkaista henkistä ilmapiiriä. Aikaa, jolloin Karkkila oli poliittisella kartalla se äärimmäinen vassemmalta. Yhden tehtaan ja yhden osuusliikkeen hallinnoima autonominen saareke, jossa vallitsi

yhteiskunnallisen vastakkainasettelun ylläpitämä kauhun tasapaino. Vahvasti politisoitunut ilma-
piiri näkyi arjessa selkeinä luokkarajoina. Ne kahlitsivat yksilön liikkumavapautta, lapsenkin. Ei ollut välttämättä sopivaa urheilla missä seurassa tahansa, liittyä mihin tahansa järjestöön tai livahtaa kaupungin vuokratalon pihalta viereisen osaketalon nurmikolle luokkakaverin kanssa palloa potkimaan.

Emmehän me lapset toki aikuisten mielipiteistä välittäneet. Vanhempien sosiaalinen asema, yhteiskunnallinen status tai poliittinen suuntautuminen väijyi silti aina aavistuksenomaisena peikkona taustalla. Sivulauseena, rivien välissä. Juuri ja juuri lapsen käsityskyvyn rajoissa. Kotona, koulussa ja kaupungin kaduilla.

Vastakkainasettelu, mustavalkoisuus ja yhteiskunnallinen kauhun tasapaino teki Karkkilasta omakeimaisen paikan. Henkisesti särmikkäässä ilmapiiressä ei ollut mitään keskiluokkaista, poliittisesti korrektia. Vesilasissa myrskysi ja välillä ammuttiin karpäsiä tykillä. Nuo vallitsevat yhteiskunnalliset asetukset toivat kommunikaatioon suoruutta. Kun naapuri huuteli pontikkapäissään aidan toiselta puolella pikkulasten kuullen solvauksiaan "lahtareille", oltiin konsensuksesta melko kaukana. Oli ikään kuin mahdollisuus seurata ihmiselon käännteitä paljaimmillaan, ilman suodattimia.

Tällaista taustaa vasten Karkkilan uuden kasvokohotuksen mainoslauseeksi valikoitu "elämän kokoinen kaupunki" tuntuu melkoisen lattealta. Kaikki me kaupungin kasvukipujen henkisessä suossa polvea myöten tarponeet paljasjalkaiset olemme varmasti ylpeinä sitä mieltä, että oikeampi sanamuoto olisi ollut "elämää suurempi kaupunki." Sillä ainakin me pois muuttaneet tiedämme, että mies voi lähteä Karkkilasta, mutta Karkkila ei lähde miehestä. Koskaan.

Tomi Wahlroos

Ilmari Huitti- säätiön värikkäistä alkuvaiheista nykypäivään

Kuvassa Jaakko Ahopalo esittelee Ilmari Huitin 14 -vuotiaana piirtämää omakuvaa

Vaskijärveläinen maaseutumaalari, taiteilija Ilmari Huitti (s.6.11.1897) kuoli 6.12.1960 kotonaan Vaskijärvellä. Hän määräsi jälkisäädöksessään eli testamentissaan 113 teostaan säätiöitäviksi. Säätiön isännistön tuli olla paikallisen Säästöpankin johtokunta, mutta vuosia kului, eikä asian suhteen tapahtunut mainittavaa. Taulut lepäsivät alkuperäisesti paketoituina pinoissa pankin holvissa, kunnes Työväenopiston kuvataidepiiriläiset saivat asiasta vihiä ja pyysivät päästä

katsomaan tauluja. Nähdessään niput holvissa, totesivat Jaakko Ahopalo ja Pentti Suvano, että eihän tauluja näin voi säilyttää. Toimittajaharjoittelija Veli Kärkkäinen pääsi kuvaamaan holviin ja keksi että, siitähän saisi hyvän jutunaiheen. Ja niin sen aikaisessa Viikkosanomissa julkaistiin iso juttu "Kulttuuri-skandaali Uudellamaalla". Ja kummasti säätiön perustaminen sai vauhtia.

Säädöksessä annetaan lupaa töiden myyntiin toimintakulujen kattamiseksi. Näin myös tapahtui. Isännistö järjesti pienimuotoisen huutokaupan, jossa useita tauluja sai uuden omistajan. Varoilla muun muassa kehystettiin osa tauluista. Tauluja asetettiin myös esille Säästöpankin konttorin seinille. Laman myötä tullut pankkikriisi ja sitä seurannut Säästöpankin kaatuminen nostatti uudet synkät pilvet kokoelman ylle. Miten kävisi kokoelman nyt ja minne se joutuisi?

Taulut jäivät uuden säätiöjäsenistön huomaan ja asianmukaiset tilat järjesti JOT-Yhtiöt. Säätiössä on vuosien var-

rella ollut jäsenenä Jaakko Ahopalo, Soili Tuovinen, Johanna Sairanen, Olli Merinen, Raili Kataisto ja Helena Palm. Säätiössä on aina neljä muuta jäsentä ja kaksi Huitti- suvun edustajaa kerrallaan. Tällä hetkellä paikallisia edustajia ovat Jaakko Ahopalo, Martti Ericsson, Sanna Suonpää ja Henna Mitrunen.

Säätiö on järjestänyt Huitti- näyttelyitä mm. Helsingissä, Nummelassa ja Lopella. Ilmari Huitin syntymän 100- vuotisjuhlanäyttely järjestettiin

1997 Galleria Bremerissä, jossa on tälläkin hetkellä pysyvä näyttely Huitti-tilassa. Näyttelyn työt vaihdetaan kerran vuodessa. Huitin tauluja on myös esillä seurakunnan ja Lähivakuutuksen tiloissa. Vuokratuloilla katetaan toimintaa, muita tuloja säätiöllä ei ole.

Toiveena oma vitriini

Säätiön toiveena on saada johonkin kaupungin yleiseen tilaan näyttelyvitriini, jossa voitaisiin pitää kaikkien yhteiseksi iloksi esillä Huitin sekä muiden karkkilalaisten taiteilijoiden töitä.

Tätä nykyä Huitti -säätiön kokoelmat, taulut ja muun muassa pieni rahakokoelma ovat hyvässä säilyssä Suomen museovaraston tiloissa. Huitin muut kotimuseon huonekalut ja esineet ovat työläismuseon eri kohteissa siellä täällä. Sinänsä harmi, koska esineistöä saisi varsin upean kokonaisuuden yhdessä tilassa.

Kulttuuriperintöä parhaimmillaan Ilmari Huitin työt kuvaavat pääasiassa maisemia, ihmisiä ja interiöörejä eli sisätilojen kuvauksia. Karkkilan, Vihdin, Lohjan ja Lopen kylien maisemat ovat useimmiten vangittuina Huitin töihin. Myös esimerkiksi sotilaiden muotokuvia löytyy Huitin töistä. Huitti oli toisen maailmansodan aikana v.1942 työvelvollisena Aunuksessa. Siltä ajalta on peräisin hiili-, lyijykynä- ja sekatekniikalla toteutettuja töitä. Suurin osa Huitin töistä on kuitenkin öljyvärimaalauksia.

Ilmarin herkkä puoli

Huitti muistetaan usein erakkomaisesta luonteestaan ja myöhemmin vielä alkoholinkin lisäämästä synkkyydestään, mutta pidättyvän ulkokuoren alla sykki tunteva ja herkkä sydän, vielä taiteilijan myöhempinä vuosinakin. Martti Ericsson muistaa omakohtaisen tapauksen vuoden -55 keväältä. Martin isä ja Ilmari olivat tutustuneet jo nuorina miehinä 1920-luvulla. Ystävyys

jatkuu läpi vuosien. Ilmarista tuli Ericssonien perhetuttu. Perheen asuessa Kannaksen alueella, Martin ollessa 14-vuotias, törmäsi hän pyörällään paikallisen taksiautoilijan kanssa. Sääriluuhan siinä katkesi ja jalka kipsattiin ylhäältä alas asti. Siitä seurasi pitkä, kuukausien vuodelepo. Ei ollut mieli Martilla korkealla ja Ilmarin taas kerran tullessa visiitille, istui hän aikansa Martin sängyn laidalla. Lähtiessään pois huomasi Martin äiti, että sängylle oli jäänyt joku paketti. Hän kiiruhti ikkunaan ja huusi Ilmarin perään: "Ilmari, sulta jäi joku paketti Martin sängylle". Johon Ilmari, että: "Ei se siihen jäänyt!". Paketista paljastui Ilmarin maalaama taulu. Myötätunnon osoittaminen sanoin oli vaikeaa, mutta tapahtuma paljastaa Ilmarin myötätuntoisen ja herkän puolen.

Henna Mitrinen

Öljyväriyönä valmistunut omakuva.

Närön tilan vanha mylly tuhoutui tulipalossa täysin

Syyskuun 15. päivänä Karkkilassa koettiin kauhunsekaisen jännityksen hetkiä, kun valimolta päin nähtiin iltapäivällä nousevan mustanpuhuvan savupatsaan. Hetkeä myöhemmin jo korkeat lieskat löivät puiden latvojen yli. Kylällä päin pelättiin, että tulipalo on syttynyt tehtaalla, mutta pian selvisi, että tuhopolttaajan kynsiin oli joutunut Kivistön kosken kupeessa sijaitseva Närön vanha mylly.

Iltapäivällä syttynyt tulipalo oli niin raju, että myllystä ei lopulta jäänyt jäljelle muuta kuin koskeen kaatuneita, hiiltyneitä hirrenpätkiä.

Närön tila on Karkkilan ensimmäinen kantatila – Nyhkälän kylän tila no. 1. Tilan iästä ei ole varmuutta, mutta Jalmari Finne on tehnyt tilan omistajista selvityksen ja hänen mukaansa asiakirjatiedot tilasta alkavat vuonna 1539. Nykyisen omistajasuvun haltuun tila tuli vuonna 1683.

Tilan nimen on katsottu johtuvan sanasta "näröäminen", joka tarkoittaa kaskiraivion puiden kaatoa ja isompien puiden alimpien oksien karsimista.

Närön tilan pihapiiri sijaitsee Karjaanjoen suussa, pienellä Vuohimäeksi kutsutulla mäellä. Päärakennuksen ohi menee Turuntie, jonka vanha alkuperäinen kulkureitti oikaistiin talon kohdalta maisemaa rikkovasti 1980-luvulla

Usea Närön tilan Turuntien toisella puolella sijainneista rakennuksista on jollakin tavoin liittynyt viereiseen Kivistön koskeen. 1800-luvun alkupuolella koskessa oli tamppilaitos, jonka yhteydessä oli erioikeuksia nauttiva verkatehdas ja vanuttamo värjäämöineen. Laitosta ei kuitenkaan voitu käyttää erioikeuksien määräämällä tavalla ja niin se lakkautettiin kokonaan vuonna 1844.

Närön tilalla oli Kivistönkoskessa tamppilaitoksen jälkeen mylly, jonka rakennus ns. vanha mylly purettiin ennen viime sotia. Syyskuussa tuhoutunut myllyrakennus oli rakennettu vuonna 1940. Rakennus remontoitiin vuonna 1958, jonka jälkeen myllyä ei käytetty. Myllyn viimeisin omistaja, arkkitehti Juhani Risku oli 14 vuoden aikana tehnyt rakennukseen mittavia entisöintitöitä, muun muassa katto- ja ikkunaremontin. Myös myllyn koneisto oli kunnostettu entiseen uskoonsa.

Vanhan myllyn yhteydessä toimi aikoinaan myös sirkkelisaha ja kattohöylä. Lisäksi siellä toimi tilan oma sähkölaitos vuodesta 1918-19. Sähköä sieltä toimitettiin paitsi tilalle itselleen myös Suomen leipomoliikkeelle, lähellä toimineelle apteekille ja Anttilan talolle, jossa vuosina 1918-20 toimi yhteiskoulu. Omaa sähköä tilalla käytettiin vielä 1930-luvulla, esimerkiksi vuonna 1935 tilalla oli vasta osittain kunnan sähkö. (Tiedot: Mikola-Hakomäki: Karkkilan vanha rakennuskulttuuri)

Virpi Lepistö

Kesäisiä tapahtumia kotona ja vieraissa

Kotiseutuyhdistyksen väki järjesti ja osallistui moneen menoon kesän ja syksyn aikana. Yhdessä käytiin niin Korteniemen perinnetilalla Tammelassa kuin kävelyretkellä Ruuhilammen

maastossa. Haukkamäki-tapahtuma keräsi tuttuun tapaan yhteen ystäviä vuosien takaa ja ystäviä tavattiin myös torilla järjestetyillä Wanhan ajan vihreillä markkinoilla.

Haukkamäki-tapahtumaan osallistuneet ryhmäkuvassa.

Haukkamäkitapahtumassa tapaa vuosi toisen jälkeen tuttuja ihmisiä. Ja juttu luistaa.

Korteniemen perinnetilalla riitti katseltavaa koko päiväksi.

Korteniemen perinnetilalla voi seurata myös työnäytöksiä. Tällä kertaa hevonen sai levätä varjossa.

Kotiseutuyhdistyksen kirjat tekivät kauppansa Wanhan ajan markkinoilla. Myyntipöydän takana Virpi Lepistö ja Raine Klemola.

Näyttely Karkkilan urheiluhistoriasta

Urheilulla on varsin pitkät perinteet Karkkilassa. Paikkakunnan ensimmäinen urheiluseura perustettiin jo vuonna 1900. Seuralle annettiin nimeksi Voimistelu- ja urheiluseura Vilpas. Sen ensimmäisenä puheenjohtajana toimi valuri Juho Michelsson. Seuralla oli Fagerkullassa käytössä urheilutupa, jonne hankittiin rekki, voimistelu-telineet ja voimailua varten kolme manuaaria. Jokaisella voimistelijalla piti olla rautainen voimistelusauva, harjoituksia pidettiin kolmesti viikossa. Talvella Vilppaalla oli 500 metrin luis-tinrata. Kirkonharjun rinteessä järjestettiin mäen-laskua, ja palmusunnuntaina 1901 paikkakunnan ensimmäiset hiihtokilpailut.

Karkkilan ruukkimuseo Senkka järjestää ensi ke-sänä Karkkilan urheilun historiasta kertovan näyt-telyn. Näyttely on esillä touko-heinäkuussa Suo-men Valimomuseon yläkerrassa, Galleria Bremerissä.

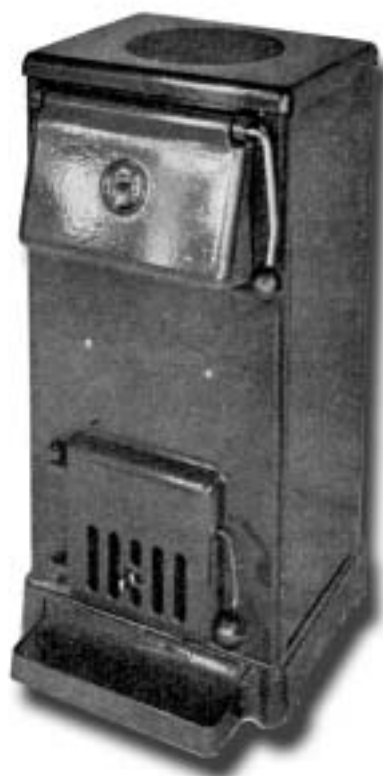
Tarkoitus on samalla kerätä museon kokoelmiin Karkkilan urheiluelämään liittyvää aineistoa. Eten-kin kaivataan esineitä, joilla on tarina. Esimer-kiksi "näillä suksilla isoisäni hyppäsi Karkkilan hyppymäestä 1950-luvulla". Esineiden ohella tietenkin keräämme myös valokuvia. Näyttelyyn voi toki myös lainata esineitä ja valokuvia.

Tavoittelemme näyttelyyn myös erikoisuuksia. Yksi sellainen on Högforsin tehtaan 1952 Helsingin olympialaisten kunniaksi valmistama Olympia-kamiina. Sellaista museossa ei ole, mutta näyttelyyn, ja mieluusti pysyvästi museon kokoelmiin, sellainen haluttaisiin. Samoin kaipaamme olympiaedustaja Matti Sutisen seivästä näyttelyyn, sellaisen tiedämme kuljeksivan jossain päin Karkkilaa!

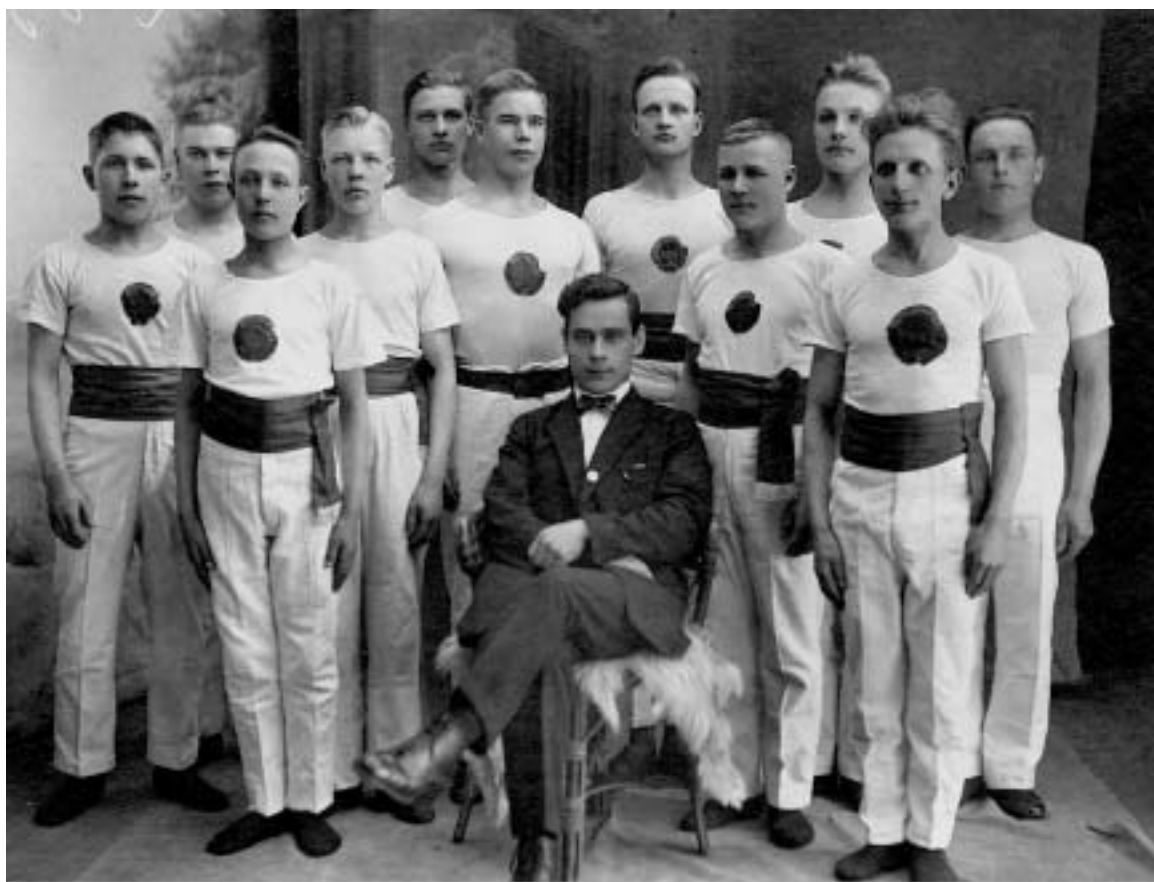
Keruuprojektia varten Karkkilan museo on koonnut työryhmän, joka on yhteydessä karkkilalaisiin urheiluseuroihin ja -järjestöihin. Toivomme kuitenkin, että järjestöt ja yksityiset ihmiset rohkeasti ottavat myös itse yhteyttä museon henkilökuntaan:

Tommi Kuutsa, 0500-938337, 09-22505251 ja
Janne Viitala, 0400-938337, 09-22505261

Karkkilan museo valmistelee näyttelyä myös talousvaluutuotteista vuodelle 2009. Jos kotonasi on vähälle käytöllä jääneitä Högforsin, Rosenlewin, Wärtsilän, Upon tai Hackmanin valurautaisia patoja, pannuja ym., lahjoita ne meille. Älä vie kaatopaikalle!

Högforsin tehtaan 1952 Helsingin olympialaisten kunniaksi valmistama Olympia-kamiina.

Aleksis Kiven elämäntyöstä tekeillä uusi kirja

Kivi ammensi vaikutteita myös Lopen, Vihdin ja Karkkilan alueilta

Heikki Harju Maijanmäellä, vanhojen perustusten luona, jotka kuuluivat pihapiiriin, mistä Kivi on saanut Seitsemän veljksen kotitalon ja pihapiirin rakennusten mitat.

Kiven pääteoksen Seitsemän Veljksen tapahtumat sijoittuvat eteläiseen Hämeeseen. Niin myös pääosa Nummisuutarin näytelmästä. Niihin on sijoitettu runsaasti niin todellisuudesta saatua aineksia kuin mielikuvituksen rikkauttakin. Eteläisessä Hämeessä sijaitsee myös Lopen kunta, jonka eteläisin kärki Läyliäisten ja Maakylän alueella rajautuu Keihäsjärven seutuun ja Vihtijärven Ylimmäisten kulmaan sekä Karkkilan, entisen Pyhäjärven Haaviston kylän Kukurankulmaan. Kiven tuntiessa varmasti Hämeen historiaa, hän käsittelee myös Vihtijärveä eteläisenä Loppena. Hämeen historiateos kertoo Ul. Pyhäjärven länsiosan, sen koillispuolella Vaskijärven ja itäpuolella Vihtijärven alueen luetun keskiajan loppupuolella Loppeneen, mutta keskustan Haaviston Vihtiin.

Kaikki Kiven mainitsevat rakennukset, viljelyalueet ja vesistöt sijaitsevat alueella. Näillä alueilla Kivi kävi monesti metsästysreissuillaan. Näitä tapahtumia elää runsaasti alueella ylimuistoisina kertomuksina vieläkin.

Kiveen liittyvät mysteerit mahdollista selvittää

Kotiseutuneuvos Ahti Gåpån ja puuseppämuotoilija, sukututkija Heikki Harjun tutkimukset paljastavat nyt jo aukottomasti suuren joukon Kiven romaaneissa esiintyviä paikankuvauksia, ja nimistöä sijoittuneen tälle alueelle, kieli-ilmaisuja myöten. Kiven sukulaistalot ja suurelta osin myös kertomusten henkilöhahmot liittyvät Lopen kyliin. Miesten tutkimukset pohjautuvat Kiven

kokonaiskertomukseen, niihin liittyviin tositarinoihin, Kiven sukulaisuuksiin, murreilmaisuihin, ihmisten haastatteluihin ja paikkatutkimuksiin.

Näin Kiven elämäntyö avautuu tutkijoille aivan uusia polkuja pitkin, entisten, paikoilleen jämähtäneiden oletusten sijaan. Gåpå ja Harju ovat vakuuttuneita siitä, että loputkin Kiveen liittyvät mysteerit on mahdollista saada avattua lähes selkosen selälleen, kun oikea ilmansuunta on löytynyt. Mutta omalla kustannuksella, eläke- ja keikkatuloilla se on kallista ja hidasta.

Kiven selvittämättömät poissaolot

"Tässä tutkimuksessamme tulee esiin kautta linjan varsin merkittäviä faktoja. Suurin niistä lie-nee kuitenkin Aleksis Kiven paneutuminen tähän osaan eteläistä Hämettä. Kivi tunsu tarkasti nämä kylät, sen ihmiset, puhutun murteen, tapahtuneet tosiasiat ja kansan kertomat tarinat. Näitä ei voi selvittää muutamilla käyntikerroilla, vaan elämällä heidän keskuudessaan. Siihen ovat hukkuneet kaikki hänen selvittämättömät poissa-

olonsa kotipitäjästään!", Gåpå valottaa.

"Kaikkein ihmeellisintä asiassa on ,että kun me paljastimme tämän asian, on tietäjiä esiintynyt useita. Miksi ei ennen meitä?", Gåpå vielä ihmettelee

Mitä olisikaan saatu aikaan aiemmin, jos olisi haluttu lähteä seuraamaan oikeita, jopa Kiven itsensä jättämiä johtolankoja, eikä pysytty itsepin-taisesti Nurmijärven rajojen sisällä.

Kivelle hahmottui sukulaisvierailuilla ja metsästysretkillä Jukolan veljesten sekä Nummisuutarien elämänpiiri. Kivi kulki omanlaistensa ihmisten parissa, vaikka varmasti hänen oppineisuutensa ja ylioppilastaustansa herättivät kunnioitusta metsäläisissä, pientilallisissa. Hän loi ennennäkemättömän kuvauksensa ainutlaatuiseksi kerronnaksi. Teostensa alussa hän kertoo esimerkiksi tarinan sijoituspaikan. Nyt niitä jälkiä voi seurata. Ilmeisesti Kivi sai moitteita, koska hänen tiedetään kärsineen asiasta. Monet aikalaisensa kun löysivät itsensä kertomuksista. Loistavat ajankuvaukset viimeisten aikojen kaskenpol-

Heikki Harju ja Ahti Gåpå Sonninkivellä, jonne veljekset romaanissa kiipesivät karkuun mullikoita.

Maisema, joka on kuvailtu romaanin Seitsemän veljestä ensimmäisessä luvussa.

tosta, metsästyksestä, karhunkaadosta, oravain- ja susienpyynnistä sekä soiden kuivatuksesta aiheutuvat muutokset ympäristön asukkaille. Hän myös valottaa aikakaudelle tyypillisten toimien, kuten laukkuryssäkulttuurin tai kievarien holli- kyytijärjestelmän. Kertoen ja kuvaillen metsä- suomalaisen perheen asuinoloja, lähes pakana- uskoa, toimeentuloaan jne. Omakohtaisina kokemuksina, yhdessä maamme suurista mur- roskausista.

Lehtikirjoittelu saattoi miehet yhteen

Ahti Gåpång on Lopen Sajaniemessä asuva, useita kirjoja kirjoittanut ja lehtiin erilaisia alueellisia ja historiallisia artikkeleita toimittanut kotiseutu- neuvos. Heikki Harju taas on kotoisin Vihti- järven Ylimmäisiltä, koko ikänsä historiasta kiin- nostunut sukututkija, joka tuntee seudun maas- ton ja paikalliset ihmiset. Heikki asuu osan vuot- ta "toisessa kotimaassaan" Gambiassa ja on kiin- nostunut myös sen historiasta. Ahdin kirjoitus lehdessä Sonnikivestä ja Kärrin häistä sai Heikin havahtumaan ja ottamaan yhteyttä. Tällöin mo-

net palaset alkoivat loksahdella paikoilleen. Jopa niin, että tutkimusten edetessä selvisi Heikin ole- van äitinsä puolelta sukua Kivelle. Olipa Heikin äitikin ihmetellyt saman nimisten talojen ja paik- kojen yhtäläisyyttä Kiven liikkumisiin liittyvissä vanhoissa ylimuistoisissa kertomuksissa.

Onpa Ahdillakin yhtymäkohta Kiveen. Gåpång isoisän isoisä Niiles Niileksen poika on ollut esi- kuvana niin Nummisuutarien merimies Nikolle kuin myös Sakari Pälsin poikakirjojen jekkumestari Nissen- faarille.

Tutkimukset kirjoituspöydän ääressä eivät riitä

"Metsästä ne löytyy, mutta paikan päälle on jalkauduttava asiat havainnoidakseen", Heikki painottaa. Esimerkiksi impivaaran pihapiirin ra- kennusten esikuvat on tänä päivänäkin havaitta- vissa "Maijanmäen" laella. Samalla paikalla on sijainnut Hiiskulan "haamumaatila" ja sinne liit- tytty myös dramaattinen tarina Maijasta ja Hiiskulan herra paroni Otto Wilhelm Klinkowströmmistä.

Sen mukaan isännän tiedettiin käyvän vieraisilla Maijanmäellä. Maijan tullessa raskaaksi ja lapsen isän kieltäytyessä tunnustamasta lastaan, hukutautui Maija alueella kulkeneeseen ojaan, mistä johtuen oja sai nimekseen Maijanoja. Tarinaan on kirjassa luvassa paljon valottavaa materiaalia.

Seitsemän kirkon tornit

Vihtiläisiä ja karkkilalaisia kiinnostavat varmasti kirjassa esiin tulevat "Helavalkea"-runon seitsemän kirkon tornit, jotka voidaan sijoittaa Rokokalliolta avautumiin näkyymiin. Niiden perusteella voidaan kirkollisesti tulkita, että Kivi viittaa sillä Vihdin kirkkopitäjään, joka koostui kirkosta, kappelista ja syrjäkulmien "seutukirkoista": 1. Vihdin emäkirkko, 2. Pahajärven/Pyhäjärven (Karkkilan) kappeli, 3. Vihtijärven saarnapaikka, 4. Kortjärven saarnapaikka, 5. Enäjärven saarnapaikka, 6. Härtsilän booli ja 7. Vesikansa. Edelliseen liittyen ja sitä vahvistaen on Maaselän horisonttia vasten Kukkoinharjun alueella sijaitseva Ukinvaha, joka oli jo Kiven aikaan Vihdin seitsemän jakokunnan/kylän rajakivi. Oletamus sai vahvistuksen, kun Vihtiläinen tutkija Timo Alanne löysi viime vuonna Ruotsin valtionarkistosta kartan Lohjan rovastikunnasta ja Vihdin seurakunnasta. Kartta on vuodelta 1688.

Iso-Matti kappalainen

Matias Hellsten (1814-1889) toimi Vihdin kappeliseurakunnan Pyhäjärven (nyk. Karkkila) kappalaisena vuosina 1849-1877. Kirkollisten toimien ohella hän toimi kunnallisen kehityksen puolesta mm. uudistamalla köyhäinhoitoa ja aloittamalla kansan opetuksen ja kirjaston. Hän myös johti Pyhäjärven kappelin itsenäistymisen omaksi seurakunnakseen. Hän oli merkillinen ja myös merkittävä Kiven aikalainen, josta liikkui lukemattomia tarinoita. Seitsemän veljeksien lukkarilta löytyy monia yhtymäkohtia Kappelin-Mattiin. Kun myös Kiven tuotannosta moniin muihin alueen kirkon miehiin.

"Rajamäen rykmentti"- "Laukku-Ryssät"

Kiertelevien vienankarjalaisten kaupustelijoiden pidättäminen virkavallan toimesta puhutti myös Kiven aikalaisia. Heidän pesäpaikkansa sijaitsi Haaviston ja Vihtijärven rajamaastossa. Tässä myös mielenkiintoinen yhteys Kiven kuvaamaan "Rajamäen rykmenttiin", kiertelevään kaupustelijaperheeseen, jolle veljeksetkin ilkkuivat "Sonninmäen" laelta näiden kulkiessa pitkin "Viertolan kirkkotietä" kohti "kirkonkylää". Yksi

kansan muistiin jääneistä oli nimeltään Pliti-Mikko. Eräs toinen tunnettu oli kuulu salvurin eli kuohitsijan taidoistaan, kuten "rykmentin" isä Mikkokin itseään romaanissa kehuu. Löytyypä lähistöltä Haaviston puolelta Rajamaki- niminen kukkulakin.

"Juhanin siunatut sikiöt"

Romaanin viimeisessä luvussa kuvaillaan Jukolan Juhanin ja vaimonsa Venlan jälkikasvun syntymien aiheuttamia tunnelmia. Kirkonkirjoista löytyy vuodelta 1822 vihittyjen kohdasta, Läyliäisten Keihäsjärven veljessarjan vanhimman, tilan nuoren isännän Erkki Juhani Erkinpoika Korkin ja vaimonsa naapuritalon Haaviston kylän Mäen tyttären Maija Stina Juhontyttären saamien lasten syntymäajat. Syntymäaikojen välit ja sukupuolet sopivat täydellisesti Kiven kuvailmiin.

Epäileviä Tuomaita ja vastustusta

Näitä ja lukemattomia muita vastaavia selvityksiä tulevat Gåpå ja Harju esittämään kirjassaan. "Ensimmäinen on osoitettava vanhoja oletuksia vääriksi ja kumottava ne ja vielä todistettavasti esitettävä uudet faktat", he painottavat.

Kolmen vuoden ahkera uurastaminen kahteen pekkään, omalla kustannuksellaan on siis päättämässä julkaisuksi. "Alunperin ei tarkoituksemme ollut kirjoittaa kirjaa löydöistämme. Yritimme vain lehtikirjoittelun kautta saada keskustelua aikaan ja kenties jonkun tutkijan kiinnostumaan. Se ei kuitenkaan tuottanut toivottua tulosta, päinvastoin. Epäileviä Tuomaita ja vastustustakin on ollut, jopa lehdissä kirjoitettua", miehet harmittelevat.

Hämeen Heimoliitolta tukea

Nyt on joidenkin mieli alkanut muuttua, jopa retkistä Seitsemän veljeksien ja Kiven maisemiin on kysely. Erittäin tyytyväisiä miehet ovat Hämeen Heimoliiton työvaliokunnan myöntämästä 1500e avustuksesta kirjan taitto- ja painatuskustannuksiin. Luulisi, että tutkimus kiinnostaisi muitakin suomalaisen kulttuurin tukijoita. Kansallisesti ja alueellisesti.

Kansalliskirjailija

Aleksis Kivi syntyi 10.10.1834 Aleksis Stenvall-nimisenä Nurmijärvellä ja kuoli 38-vuotiaana 31.12.1872 Tuusulassa

Ensimmäinen luku

"Jukolan talo, eteläisessä Hämeessä, seisoo erään mäen pohjoisella rinteellä, liki Toukolan kylää. Sen läheisin ympäristö on kivinen tanner, mutta alempana alkaa pellot, joissa, ennen kuin talo oli häviöön mennyt, aaltoili teräinen vilja. Peltojen alla on niittu, apilaäyräinen, halki leikkaama monipolvisen ojan; ja runsaasti antoi se heiniä, ennen kuin joutui laitumeksi kylän karjalle. Muutoin on talolla avaria metsiä, soita ja erämaita, jotka tämän tilustan ensimmäisen perustajan oivallisen toiminnan kautta, olivat langenneet sille osaksi jo ison-jaon käydessä entisinä aikoina. Sil-

loinpa Jukolan isäntä, pitäen enemmän huolta jälkeen tulevainsa edusta kuin omasta parhaastansa, otti vastaan osaksensa kulon polttaman metsän ja sai sillä keinolla seitsemän vertaa enemmän kuin toiset naapurinsa. Mutta kaikki kulovalkean jäljet olivat jo kadonneet hänen piiristänsä ja tuuhea metsä kasvanut sijaan. - Ja tämä on niiden seitsemän veljen koto, joiden elämänvaiheita tässä nyt käyn kertoilemaan." Tähän Aleksis Kiven tekstiin edellä mainitut alueet täsmäävät täydellisesti. Sen syntyyn liittyneet tapahtumat ja maisemat, myös vanhojen asiakirjojen ja karttojen mukaan.

Henna Mitrunen

Karkkilasta maailmalle ja takaisin

Kyösti Suonojan uusin kirja "Aina uusia projekteja – Karkkilassa ja maailmalla" on kattava katselmus toimeliaan miehen maailmaan.

Kirja alkaa Suonojan sukutaustan selvittelystä, josta siirrytään luontevasti pikkupojan varhaisiin muistoihin 40-luvulle. Oman osansa saavat niin Karkkilan kauppalan eläinlääkäri Mobergin tekemiset, hääkaasulla toimiva kuorma-auto kuin sunnuntaiaamujen postinjakelusta vastannut Posti-Kallekin. Suonojan koulu-muistot sijoittuvat 40-luvun Nyhkälän kansakouluun sekä 50-luvun yhteiskouluun ja lukioon.

Iso osa Suonojan nuoruudesta kului urheilun parissa. Kirjassa käydään läpi niin karkkilalaisia yleisurheilukilpailuja, jääkiekkopelejä kuin Takkontien olympialaisetkin. Poikavuosinaan Suonoja ehti harrastaa lisäksi partio- ja soittokuntatoimintaa, joista on niin ikään jäänyt mieleen mukavia muistoja.

Helsingin yliopistossa Suonoja opiskeli valtiotiedettä, teki pro gradu-tutkielmansa aiheesta "Karkkilan sosiaalinen ilmasto" ja väitöskirjansa

osuustoiminnasta, valmistui valtiotieteen tohtoriksi ja dosentiksi. Työuransa aikana Suonoja teki sosiaalipolitiikan alalla tutkimuksia, toimi valistus-päällikkönä osuustoimintajärjestössä, dosenttina ja vt. professorina kahdessa yliopistossa sekä virkamiehenä sosiaali- ja terveysministeriössä. Eksoottisin aika työelämässä oli Suonojan sanojen mukaan parin vuoden pesti Mosambikissa, jossa hän työskenteli kehitysyhteistyön parissa sosiaaliministeriössä.

Suonoja tunnetaan paitsi innokkaana urheilu- ja soittomiehenä, myös aktiivisena kunnallispoliitikkona ja luottamusmiehenä. Myös näistä kokemuksista löytyy

kirjasta oma osuutensa.

Kaiken kaikkiaan Suonojan kirja on herkullinen läpileikkaus karkkilalaisen miehen elämästä kotikylässä ja maailmalla. Runsaas kuvitus tukee tekstiä ja kirjan lopussa löytyy uskomaton, satoja nimiä käsittävä henkilöluettelo Suonojan elämän varrelle osuneista ihmisistä.

Virpi Lepistö

Leipomotoimintaa Karkkilassa 1900-luvun alusta 2000-luvulle (Osa 2)

Leipomo H. Alénista – Alen Oy Leipomoksi

Heikki Alén leivontahommissa.

Leipomo H. Alén perustettiin vuonna 1967. Perustajat olivat Heikki Alén (s.1944) ja Sirkka Alén (s.1945). Perheeseen kuuluvat myös lapset Jarkko (s.1966) ja Jarmo (s.1969).

Heikki Alén on Fagerkullan poikia, hänen isänsä toimi Högforsin tehtailla valunpuhdistajana, jossa Heikkikin heti koulun jälkeen työuransa aloitti. Sieltä tie vei juoksupojaksi Tukeen vuonna 1959, puoleksi vuodeksi ja sitten leipomon puolelle leipurinoppiin. Heikin oppi-isiä Tuen Leipomossa olivat leipurimestarit, Kajaanin Kauko, Egströmin Jorma ja Raiskinmäen Pauli.

Vielä tuohon aikaankin leipomoissa työskentelemässä kierteli ns. kiinalaisia, miesleipureita, jotka ottivat lyhyitä pestejä ja siirtyivät pian taas uuteen paikkaan. Tosin käytäntö alkoi jo vähentä. Arkena tehtävän työn lisäksi Heikin tehtäviin kuului sunnuntai-iltapäivisin ruisleipään tarvittavan raskin sekoittaminen, joka oli happamuu-

den tasaisuuden vuoksi välttämätön toimenpide. "Sillä tavalla sai tienattua vähän lisäansioita", Heikki muistelee. Myös metrisillä haloilla uunin lämmittäminen kuului leipurin toimiin. Työ oli vielä paljolti käsityövoittoista.

Vuonna 1967 Heikki sitten osti Suomisen leipomon toiminnan ja leipoi vuodenväliä vanhoissa Tammisen-Suomisen leipomon tiloissa, kunnes leipomo siirtyi Tuorilan kylään, vuokrasopimuksen päätyttyä. Perintönä Suomisilta siirtyi mm. suosittu, perinteinen ja paikallisen, oikeista perunoista imellyttämällä valmistetun perunalimpun tekotaito. Limpun resepti oli vain leipureiden korvien välissä ja Suomisen mamma sen Heikillekin opetti ja näin toivoi perinteen jatkuvan. Perunat, tai pernat, niin kuin Karkkilassa tavataan sanoa, keitettiin edellisenä iltana ja imeltyivät sitten yön yli, kunnes limppu oli valmis

Valmiit leivät uunista ulos.

leivottavaksi. Limppua leivottiin aina kahtena päivänä viikossa.

Heikki Alén kertoi yrityksensä tarkoituksena olleen pyrkimyksen oman perheen työllistämiseen. Työt aloitettiin aina illalla aineiden punnituksella ja aikaisin aamulla alkoi varsinainen tuotanto, jossa jokaisella oli omat työvaiheensa. "Pienessä yrityksessä kaikkien oli osattava tehdä kaikkea ja jos joku oli remmistä pois, tarvitsi muiden tietyt huhkia sitäkin enemmän", Heikki muistelee. Myyntivaltteina leipomolla oli irtoleipä ja tuoreet tuotteet, leipomossa leivottiin lauantai-sinkin. Perheen pojista vanhempi opiskeli mm. leipurin ammatin ja 1990-luvun alussa leipomo kokikin sitten sukupolvenvaihdon ja isänsä jalanjäljillä leipomoa alkoi pyörittämään Jarkko Alén. Alén Oy Leipomo on ns. vanhoista leipomoista ainoa edelleen toimiva.

Sirenin Leipomo

Tuorilan Jokiväärään vuonna 1949 perusti leipomon leipurit Viljo s.1918 ja Lyyli s.1921 (o.s. Vuorinen) Siren. Viljon palattua sodasta alkoivat omakotitalon rakennustyöt ja talon kellariin tulivat

leipomotilat. Lyyli työskenteli aiemmin Tuen leipomossa. Alkuun Sirenit leipoivat Elon kaupan tarpeiksi. Leipälaatikot kulkivat parinsadan metrin matkan potkukelkalla. Perheen tytär Kaija Siren muistelee, kuinka hän lapsena isänsä kanssa vei kapearaiteisella junalla leipää Läyliäisiin. Leivinuuni lämmitettiin pitkillä haloilla. Myöhemmin uuni uusittiin sähköuuniksi. Työt aloitettiin noin kahdelta yöllä, iltapäivällä otettiin pienet unet ja illalla mentiin aikaisin nukkumaan. Myös jauhojen hakureissut Pitäjänmäeltä Helsingistä isän kanssa ovat jääneet Kaijan mieleen. Normaalisti isot jauhosäkit toi Vekkilän auto. Apulaisina toimivat vuosien varrella mm. Varpu Pappinen, Raili Lindell, Toini Vuorinen, Matti Laakso sekä Sinikka ja Sirpa Salo.

Sen aikaiset "isot pojat" muistelevat, kuinka he tulivat aamun sarastaessa hakemaan vastapaistettuja munkkeja palatessaan tyttöjä saattelemasta. Tytär Kaija itse muistelee, kuinka leipomossa oli viiden kilon harkko tummaa suklaata, mistä riitti veisteltävää herkkusuulle. Äiti toi aamuisin myöskin vastapaistetun leivonnaisen aamupalaksi. Silä seurauksella, että Kaijalle kertyi painoa hie-man liikaa.

Vanhat leivonnaiset kerättiin jauhosäkkiin, jonka maanviljelijät hakivat eläimille ruuaksi.

1960 luvun alussa leipomo oli vuokralla Kosti Aimion perheellä. (Josta lisää Aimion leipomon kohdalla myöhemmin). Sinä aikana Sirenit ostivat maatilalta Siikalasta ja myöhemmin Viljo työskenteli kirvesmiehen tehtävissä Heleniukselle. Heleniuksella oli myös Gulf-bensa-asema. Lyylin leipoi kahvion kahvileivät ja Kaijan oli koululaisena kesätöissä kahviossa.

Kahvilla poikkesi myös kaupunginjohtaja Erick von Frenckell kohukaunotar Tabe Slioorin kanssa. Tabe ihastui Lyylin leipomiin Aleksanterinleivoksiin ja pyysi välittämään kiitokset.

Perheen palatessa Tuorilaan Kaija opiskeli Lohjan kauppaopistossa, jonka jälkeen avioitui Tuomo Toivosen kanssa. Kaija toimi myyjänä leipomossa, josta tuotteita myytiin suoraan asiakkaille. Muita tehtäviä oli esimerkiksi korppujen teko yhden leikatessa siivut, toisen kastaessa siivut

Tauolla rappusilla Lyyli Siren ja Toini Saloriutta os. Vuorinen.

Sirenin leipomon väkeä. Lyyli Siren kolmantena vasemmalta.

veteen ja kolmannen sokeroidessa ne. Jonka jälkeen korput vielä kuivattiin uunissa. "Joskus imelälimppuja siirapilla voidellessa, avoimesta ikkunasta tuli joukko mehiläisiä pörräämään limppujen ympärille", Kaija muistelee. Tuomo auttoi viikonloppuisin leipäkuljetuksissa. Helsingintiellä oli myöskin avattu myymälä entisen Syp:in talossa, missä nykyisin on rukoushuone. Valikoimiin kuuluivat mm. ruisleivät ja-limput, imelälimppu ja perunalimppu joka oli leipuri Sirenin mukaan kysyttyä. Mämmiä löytyi kahta lajia - tavallista ja puolukkamämmiä. Lisäksi ranskanleipä, hiivaleipä, vuokaleipä. Makeita tuotteita mm. kuiviakakkuja, täytekakkuja, leivoksia, pikkuleipiä, pullapitkoja, pikkupullia, munkkeja, pusuja, vienereitä, hunajaleipiä ja korppuja.

Sireenillä leipomiseen käytettiin vain voita. Lyylin mukaan voilla leivottu oli paremman makuista. Voi oli kuuluisaa alennusvoita, joka maksoi neljä markkaa kilo leipomoille vuonna 1972 ja vaati tarkan kirjanpidon, ettei sitä voitu myydä leipomoista muualle. Samana vuonna Viljo Siren kertoi Karkkilan Tienoon toimittajalle, että jatkajaa ei taida olla. Ja sairauskin alkaa jo olla kiusana. Työ on raskasta, päivät ovat pitkiä ja aina on kuuma. Leipomon toiminta lopetettiin 1975.

Henna Mitrinen

Viime kesänä Tuorilassa nähtiin harvinainen naisjoukko – karkkilalaisten leipurien vaimoja ja tyttäriä yhteensä kuusi kappaletta. Kuvassa Anita Aimio, Seija Aimio-Murawski, Kaija Siren, Raija Pipinen (ent.Aimio), Sanni Laakso ja Katariina Ala-Lipasti (ent.Laakso).

Karkkilan Kotiseutuyhdistys
suunnittelee

Karkkila-aiheisten postikorttien

julkaisemista kirjan muodossa.

Jos sinun arkistoistasi löytyy
vanhoja postikortteja,
jotka tavalla tai toisella
liittyvät Karkkilaan, ota yhteyttä
yhdistyksen puheenjohtaja

Henna Mitrusen
puh. 044-564 9339

*Onko sinulla runoja tai
tarinoita kirjoitettuna
pöytälaatikkoon?*

*Onko mielessäsi mahtava
muisto tai seikkailu, jonka
haluaisit jakaa muiden kanssa?*

Jos on, julkaisemme mielellään
Karkkilaan liittyviä kirjoituksia
Kotiseutuyhdistyksen lehdessä.

**Seuraava lehti ilmestyy
toukokuussa.**

Komea soittokaappi viihdytti kahvilan asiakkaita

Entisaikojen soittopeli toimii nykyään astiakaappina. Samanlaisia soittokaappeja tuotiin Suomeen ainoastaan 8 kappaletta – niistä yksi Karkkilaan.

Kuvassa komeilee Polyphone- merkinen, Italiasa valmistettu, veivillä veivattava soittopeli tai musiikkikaappi, entisaikojen jukeboxi. Kyseisen soittopelin osti Alisa Helmisen isä Matti Peromaa Tammisen Leipomon kahvilan huutokaupasta, luultavasti 1917-18 Tammisen lopettaessa leipomotoimintansa.

Soittopeli saatiin käynnistymään kaapin sivusta työnnettävän, ison kuparisen kymmenpennisen avulla. Kaappi oli leipomon kahvilassa tienaa- massa ja asiakkaita viihdyttämässä. Itse muistan Ilma Tammisen puhuneen gramfonista, jota kahvilassa herkkuja syödessä kuunneltiin. Milläköhän nimellä kyseistä laitetta on aikoinaan kutsuttu, "grammarista" tuli ainakin itselleni mieleen vähän toisenlainen soittopeli. Nykyisin kaappi ilman soittopeliä toimii astiakaappina Alisa Helmisen kotona Hämeenlinnassa. Alisa näki aikoinaan Iltasanomissa artikkelin kyseisistä soittopeleistä ja soitti artikkelin toimittaneelle mieshenkilölle, joka kertoi niitä tuodun 8 kappaletta Suomeen ja vain yhden sijainnin sitten olevan

tuntematon. On se varmasti ollut hieno kapine sen ajan Karkkilassa. Näin Karkkilan Työväen Näyttämön juhliessa 100-vuotis juhliaan on kerrottava vielä toinen pikku tarina, liittyen toisiin teatteriryhmiin, Alisan muistelevana. Kuka muistaa vielä Peromaan Pekka-koiran, joka myös haaveili näyttelijän urasta!

Peromaan Pekan tunsivat hyvin ainakin lähialueen asukkaat. Pekka oli sekarotuinen ajokoiran ja dobermannin risteytys. Isänsä huhuttiin olevan nimismiehen Harras nimisen koiran! Ottivat isä ja poika kuulemma yhteen aina kohdatessa, Alisa muistelee. Pekka oli Alisan lemmikki ja taisi olla muidenkin. Alisa kertoo Matti-isänsä ruokkineen Pekkaa makkaratuotannosta yli jääneillä herkuilla. Esimerkiksi Matin Pekalle heittämät maksat katosivat nopeasti parempiin suihin. Pekka olikin hyvin syöneen näköinen ja kokoinen.

Seuratalolla oli jälleen kerran iltamat ja iltamissa näytelmä, jota esittivät Nuorisoseuralaiset tai Suojeluskunnan teatteriryhmä. Iltamien ohjelmaanhan kuului mm. yhteislaulua, puheita, lausuntaa, kuorolaulua, lopuksi näytelmä ja tunti tanssia. Oli menossa näytelmä, jossa esiintyi mm. Ilma Tammisen ja Tyko Peromaa, Alisan veli. Ilmalla oli näytelmässä mukanaan kissansa. Näytelmästä kiinnostuneena vai Ilman kissaako katsomaan, jolkotti myös Peromaan Pekka, ja tuttu piski kun oli niin vahtimestari päästi Pekan sisään. Sitä mitä sitten tapahtui, ei Alisa muista. Mutta mieleen muistui ihmisten tekemisen into ja talkootyön voima. Esimerkiksi Seuratalo Pohjanpirttiä rakennettaessa, jolloin kaikki tekivät mitä parhaiten osasivat. Alisa muistelee isänsä ja äitinsä Helmin maalanneen mm. kalustukseen kuuluneita huonekaluja.

Kuorolaulu ja näytteleminen olivat myös Alisan harrastuksia ja Alisan viimeiseksi esiintymiseksi Karkkilassa jäi Juhannusjuhlat Liimamäessä joskus 50-luvulla. Mäki oli täynnä ihmisiä ja tunnelma korkealla. Sitten elämä vei Alisan muualle, mutta Alisan sukua Karkkilasta tietenkin vielä löytyy.

Viime kesänä Haukkamäki tapahtumassa allekirjoittanut sai tilaisuuden tutustua viehättävään Alisa Helmiseen ja kuulla tarinoita entisaikojen Karkkilasta. Paljon terveisiä Hämeenlinnaan.

Henna Mitrunen

Maijanojan Maija - osa 1

Karkkilan kotiseutuyhdistys saa yksinoikeudella luvan julkaista otteen Aleksis Kiven elämää valottavasta teoksesta, jonka ovat yhteisvoimin saaneet valmiiksi herrat Heikki Harju ja Ahti Gåpås. Kirja menee painoon vielä tämän vuoden puolella, mutta julkaistaan vasta vuoden vaihduttua. Seuraavassa siis herkkupala julkaisemattomasta kirjasta, jossa kerrotaan Karkkilan, Vihdin ja Lopen yhteyksistä Kiven tuotantoon, muun muassa Seitsemän veljestä- teokseen.

Maijan tarina

Vihdin Vihtijärven kylän luoteiskolkalla Ylimmäisen kulmalla ja Karkkilan Haaviston kylässä on kerrottu ylimuistoista traagista tarinaa itsensä ojaan hukuttaneesta syrjäkulman korpimökissä asuneesta Maijasta. Tarinasta on kerrottu useampia hieman toisistaan poikkeavia versioita, tai paremminkin tarinan palasia. Näistä palasista muodostuvan tarinan ydin on kuitenkin sama: Tarina kertoo Maija-nimisen Hiiskulan kartanon piikatyttönä palvelleen nuoren naisen asuneen Ylimmäisentien varrella erään korkean harjun laella sijainneessa mökissä Vihtijärven ja Haaviston kylän rajaojan kupeessa. Aatelisen ”Hiiskulan herran” kerrottiin usein sinne ratsain poikenneen Maija-neitiä tapaamaan ja näiden vierailujen seurauksena Maija oli tullut raskaaksi. Isää ei lapselle kuitenkaan ollut löytynyt ja Maija oli tehnyt oman traagisen päätöksensä hukuttautumalla mökkiinsä lähellä virtaavaan ojaan. Tämän tapahtuman seurauksena oja on alettu kutsumaan Maijanojaksi, jota se virallisestikin yhä on.

Joissakin tarinan versioissa lapsen kohtalosta ei tiedetä, mutta eräissä versioissa Maija olisi hukuttautunut vielä raskaana ollessaan. On kerrottu myös, että Maija olisi ollut ulkomaalainen – ruotsalainen, ja jopa belgialainen. Tarinaa ei ole osattu myöskään ajoittaa muuten kuin Hiiskulan kartanoon, eli v.1836 jälkeiseen aikaan. Mitään nimiä pelkkien ”Maijanojan Maijan” ja ”Hiiskulan herran” lisäksi ei myöskään ole enää osattu mainita. Ei myöskään sitä onko hän asunut mäellä yksin vai onko siellä ollut muitakin asukkaita. Maijan hautauksestaakaan ei ole mitään muistoa tarinoihin jäänyt. Maijan mökin raunioiden tarkka sijainti oli myös jo useimmilta tarinan tuntevilta

unohtunut tai sitä ei tiedetty, mutta onneksi rajanaapuri Kärjen tilan isäntä Heikki Sundström osasi sinne vielä allekirjoittaneen opastaa.

Vieläkin erikoisemmaksi Maijan tarinan tekee se, että tavallisen piikatyttön asuinpaikaksi kerrotun ”mökin” ja sen pihapiiristä löytyneiden talousrakennusten rauniot ovat verrattavissa tuon ajan itsenäisen tilan kokoluokkaan. Ainakaan tähän mennessä ei myöskään mistään sen ajan, eikä aikaisemman tai myöhemmänkään ajan asiakirjoista tai kartoista ole ilmennyt siinä koskaan olleen mitään virallista asutusta tahi rakennuksia. Myös tämän suuruusluokan rakennusten sijainti itsessään syrjäisen korven korkean jyrkkärinteisen harjun kapealla kivikkoisella laella tuntuu hieman erikoiselta esimerkiksi normaalin maatalan toimintoja ajatellen. Jopa Hiiskulan kartanon ulkokarjatilan näkökulmastakin sijainti tuntuu hieman epätavalliselta, etenkin kun kartano aloitti alueen soiden ja korpien raivauksen vasta Maijan tarinan ydintapahtumien jälkeen 1850-luvun alussa. Silloin aluetta alettiin asiakirjoissa kutsua nimellä Mariekärr. Ja silloinkin asutus muodostui nykyisen Kärrintien varrelle, jossa sitä ennen oli vain Uuskylän torppa nykyisen Kärrin talon kohdilla. Kansan suussa aluetta onkin kautta aikain kutsuttu Uuskyläksi.

Maijan tarinan taustojen selvittäminen oli kummitellut allekirjoittaneen mielessä jo pitkään, ja eräiden muiden Ylimmäisen kulman paikallishistoriaan liittyvien selvittelyjen myötä alkoi Maijankin tarinan taustoiksi soveltuvia todellishenkilöitä ja –tapahtumia löytyä. Todennäköisesti tarinan Maijan oikea nimi oli Maria Lovisa

Qvick. Hän oli tullut v.1841 Hiiskulan piikatytöksi, ja synnytti v.1846 aviottoman tyttären nimeltä Aurora Adolfina. Jostain syystä Aurorasta parin vuoden kuluttua tuli kuitenkin Hiiskulan pehtoorin kasvattitytär. Maijan tarinan ydintapahtumat liittyvätkin Hiiskulan kartanoon vuosien 1841-1846 välille, jolloin kartanoherrana oli sen perustaja paroni Otto Wilhelm Klinckowström. Hän on ilmeisesti juuri tuo Maijan tarinassa mainittu aatelinen ”Hiiskulan herra”. Edelliset henkilöpäätelmät sillä varauksella tietysti, että tarinan Maija-piika ja aatelinen ”Hiiskulan herra” ylipäänsä Hiiskulan kartanon 1840-luvun Maria-piikaa sekä paronia tarkoittavat.

”Totuus” Maijan tarinan henkilöistä ja tapahtumista tuskin koskaan lopullisesti selviää, mutta jäljempänä esitettävät piika Maria Qvickin ja paroni Klinckowströmin elämäkertatiedot edellisiä henkilöpäätelmiä tukevat. Samoin Maijan tarinan sisältö, Maijan/Hiiskulan ”haamumaatilan” rakennusten raunioiden koko, 1850-luvun taitteessa syntynyt laaja Maija/Marie-nimistö ja tapahtumien todellisuuskohdat päätelmiä tukevat erityisesti paroni Klinckowströmin osalta.

Maria Qvickin osalta pari seikkaa on kuitenkin hieman vastaan. Tarinan mukaanhan mahdollisesti ulkomaalainen Maija olisi hukuttautunut ojaan. Maria Qvick oli kuitenkin suomalainen vaikkakin ehkä ruotsinkielinen ja hän eli myös hyvin vanhaksi, joten tässä on ristiriita. Samoin hieman ristiriitainen on kysymys, olisiko köyhä piika-Maria ollut todella niin poikkeuksellinen nainen ja jostain syystä niin tärkeä Hiiskulan kartanoherralle, että tämä olisi tuon moninaisen Marie/Maija-nimistön ”Maijan mökkiä” ympäröiville laajoille maa-alueilleen mahdollisesti Maijan muistoksi nimennyt. Maijanoja-nimitys on luultavasti muotoutunut kuitenkin kansan suussa. Voihan tietysti olla, että vain yksioikoisesti yhdistän nimistön synnyn Maijan tarinaan, jonka ydintapahtumat joitakin vuosia ennen nimistön asiakirjoihin ilmestymistä olivat kuitenkin tapahtuneet. Parempaakaan selitystä en itse kyllä asialle ole löytänyt.

Klinckowströmin elämäkertatietojen yhteydessä tulee esiin seikka, että eräs ruotsalainen ylhäisen aatelisperheen tytär oli petturinsa silmien edessä heittäytynyt Tukholmassa sillalta vuolaaseen virtaan ja hukkunut. Tästä asiasta oli noussut erittäin suuri skandaali, joka on todennäköisesti seurannut Klinckowströmin perässä vielä Suomes-

sakin, jossa hän oli muutenkin skandaalinkäryinen henkilö. Edellisestä tulee vääjäämättä mieleen olisiko Maijan tarinassa kaksi samaan henkilöön liittyvää eri tarinaa muotoutunut yhdeksi. Ylimuistoisten suullisten perimätarinoiden kohdallahan näin voi helposti käydä, eikä niitä kirjaimellisesti tulisi täytenä ”totuutena” ottaakaan. Toisin sanoen, Hiiskulan paroni Otto Wilhelm Klinckowströmiin kytkeytyvät tosiperäiset tarinat piika Maria Qvickistä ja raskaana olleen tai jo synnyttäneen aatelisen ruotsalaistytön hukuttautumisesta olisivat kansan suussa kulkiessaan muotoutuneet yhdeksi ja samaksi Maijanojan Maijan tarinaksi. Jos tarinan Maija olisi eri Maija kuin Maria Qvick ja todella hukuttautunut ojaan, niin siinä historia olisi kyllä traagisesti toistanut itseään. Maijan oletettuun ulkomaalaisuuteen on tietysti saattanut osaltaan vaikuttaa myös Klinckowströmin ensimmäinen skandaalinkäryinen avioliitto englantilaisen Lady Sarahin kanssa, joka eroon Suomessa päättyi. Myös Klinckowströmin pojanpojan Hiiskulassa asuneen ruotsalaisen Maria-vaimon tausta on saattanut tarinaa muokata. Tässä yhteydessä en kuitenkaan näe tarvetta lähteä Maijan tarinan ydintapahtumia sen enempää spekuloidaan, esitän vain tähän mennessä löytämäni tosiasiat ja ”totuuden” etsintä jääköön kunkin lukijan omiin mielensopukoihin - siis muidenkin kuin minun mielenrauhaa rikkomaan.

Vaikka Maijan tarinan taustalta löytyy joidenkin mielestä ehkäpä melko arkaluontoisia asioita, jotka kuitenkin löytyvät julkisista lähteistä, katson sen tähänastisten selvittelyjen tulosten – jatkoa toivottavasti seuraa - sitä sivuavine historiallisine taustatekijöineen ansaitsevan tulla esitetyksi. Vaikkapa vain kuvauksena parin tuon ajan henkilön elämän erilaisista kohtaloista ja kiemuroista. Ja etenkin kun taustaselvittelyt toivat esiin paljon tässä kerrottua uutta tarkentavaa ja täydentävää tietoa Hiiskulan kartanon vaiheiden ohella myös Ylimmäisen kulman asutushistoriaan erityisesti Mariekärrin eli nykyisen Kärrinkulman alueen osalta, joista olen aiemmin kirjoittanut Vihtijärven kylähistoriikkikirjaan ”Vihtin kruunu”. Niin tai näin, yleismaailmallisen sepitetyn ”korea kaunispuheinen, mutta petolliseksi julmuriksi osoittautuva linnanherra – kaunis köyhä langennut neito” -klassikkotragedian ainekset omaava ylimuistoisena kerrottu ”Maijan tarina” muuttuikin tosintapahtumiin perustuvaksi Vihtijärven paikallishistoriaksi.

”Maijanojan Maija”

Maijan oikea nimi oli siis Maria Lovisa Qvick. Hän oli syntynyt aviottomana lapsena Hämeenlinnassa 24.3.1817. Hiiskulan kartanon palvelukseen hän on tullut 29.10.1841, jonne hän muutti Helsingin Skomakarbölestä (Suutarilasta). Rippikirjassa v.1841-1848 hänet on merkitty Hiiskulan piiaksi. Nimen paikka rippikirjassa heti kartanon vouti Holmströmin ja tämän vaimon jälkeen ennen toisen vouti Fagerströmin ja tämän vaimon nimiä sekä erillään muista kartanon palvelusväestä viittaisi Maijan asuneen vouti Holmströmin taloudessa piikana. Ehkä hän siellä aluksi asui, kunnes Maijanmäelle muutti asumaan, kuten tarina kertoo.

Maija synnytti 8.3.1846 aviottoman lapsen, joka 10.3. sai kasteessa nimen Aurora Adolfin. Kasteen toimitti Vihdin kirkkoherra A.J.Hipping. Lapsen kummeina toimivat Haukojan torpan leskimäntä AnnaMaria Haglund ja Mäkilän torpparin tytär Serafia Svinstedt, ei siis lainkaan mieskummia. Rippikirjassa on hieman epäselvä lisämerkintä, joka ilmeisesti tarkoittaa Maijan synnyttäneen 8.3.1846 ja vielä samana päivänä ripittäytyneen, tekstin alle on merkitty Kourlan kartano. Eli jostain syystä Maija ei ole synnyttänyt asuinpaikassaan Hiiskulassa, vaan on mennyt synnyttämään Kourlan kartanon suojiin. Rippikirjassa on merkintä vuodelta 1848, jonka mukaan Maija ja Aurora olisivat muuttaneet pois Hiiskulasta. Aurora-tyttären kohdalle on samaan ”poismuuttaneen” yhteyteen kuitenkin merkitty myös ”tullut”, hän jäikin silloin Hiiskulaan kasvattitytöksi. Maija-äiti puolestaan on tuolloin muuttanut ilman tytärtään Kourlan kartanon piiaksi. Sieltä hän on muuttanut Kourlan alaisen Penttilän torpan piiaksi, kunnes v.1851 muutti takaisin Hiiskulan kartanon piiaksi. Hiiskulassa Maija palveli vuoteen 1856 asti, jolloin hän muutti taas ilman tytärtään Kourlan alaisen Järvenpään torpan piiaksi pysyen siellä vuoteen 1862 asti. Sieltä hän muutti Olkkalan kartanon alaisen Murron torpan piiaksi siirtyen vanhemmiten itselliseksi. Viimeinen merkintä hänestä on rippikirjassa v.1893, jolloin hän on ilmeisesti siirtynyt ajasta ikuisuuteen 76 vuoden ikäisenä. Jostain syystä Maija pysyi koko ikänsä naimattomana eikä saanut Auroran lisäksi muita lapsia. Muuttaessaan Hiiskulasta v.1848 hän oli jättänyt, tai pakotettu jättämään, tyttärensä Hiiskulan pehtoorin kasvattityttärekseksi. Lähtiessään lopullisesti pois

Hiiskulasta ei Aurora-tytär silloinkaan ollut mukana, kuten ei koskaan myöhemminkään. Tytär oli siis jäänyt lopullisesti muiden kasvatettavaksi.

Maijan Aurora-tytär on vuodesta 1848 lähtien merkitty rippikirjoissa Hiiskulan pehtooriksi ylenneen entisen vouti Carl Henrik Fagerströmin ja tämän vaimon Marian kasvattityttärenä. (Olisikohan saanut palkkioviran). Joissakin asiakirjamerkinnöissä Aurora mainitaan myös pelkästään Hiiskulan kartanon kasvattityttärenä. Fagerström muutti vaimonsa ja Auroran kanssa Hiiskulasta Pyhäjärvelle 2.5.1857. Sieltä he kuitenkin muuttivat jo 1.10.1859 eteläiseen Vihtiin, jossa Fagerström toimi torpparina kuolemaansa saakka. Aurora oli torpparin tyttärenä avioitunut 15.11.1866 erään rusthollin pojan kanssa ja he jatkoivat yhdessä tämän saman torpan viljelyä. Heille syntyi viisi lasta, joista kaksi tytärtä ja yksi poika jäivät eloon. Aurora itse kuoli verensyöksyyn jo 1.8.1877, vain 31-vuotiaana. Saattaa olla, ettei Aurora itse tietänyt mitään oikeasta äidistään tai sitten hän ei halunnutkaan tietää, jos jotain voi päätellä siitä, että hänen tyttäristään ei ketään nimetty isoäitinsä mukaan. Merkille pantavaa on myös, että niin Maija kuin Fagerströmitkin Auroran kanssa muuttivat pois Hiiskulan vauraista oloista ja pehtoorin korkean sosiaalisen aseman torppariuteen vaihtaen juuri samoihin aikoihin kuin Auroran ”velipuoli” kartanoherra Artur Wilhelm Klinckowström jäi armeijasta eläkkeelle ja muutti ainakin puolittain asumaan kartanoonsa. Samoin merkille pantavaa on, että Maija on ensimmäisen kerran muuttanut pois Hiiskulasta heti, kun se lapsen imetyksen kannalta on ollut mahdollista. Ja tullut takaisin heti sen jälkeen, kun Otto Wilhelm Klinckowström oli kuollut.

Maijan äiti oli nimeltään Maria Nyholm, joka oli kaksoslapsena syntynyt 4.3.1794 Vanajan pitäjän Harvialan kartanossa. Hänen isänsä Johan Nyholm toimi kartanossa ensin voutina ja sitten pehtoorina. Äiti oli nimeltään Eva Gislen. Lapsia heillä oli useampia. Maria-äiti oli v.1812 heti 18v täytettyään lähtenyt kotoaan Hämeenlinnaan piikomaan sotakomissaari Boermanin talouteen. Maijan synnyttyä aviottomana oli äiti joutunut jättämään piian paikkansa kihlakunnantuomarin kaupunkiasunnossa ja muuttamaan lapsineen Hauholle. V.1823 he palasivat takaisin Hämeenlinnaan ja 3.1.1830 Maria-äiti vihittiin maalarin-

kisälli Eric Otto Qvickin kanssa. Maijan velipuoli Carl Otto syntyi saman vuoden syyskuussa mutta kuoli jo parin vuoden kuluttua. Maijan sukunimi Qvick on siis perua isäpuolelta, jonka vanhemmat kuuluivat kaupungin alempaan porvaristoon. Samaan sosiaaliluokkaan kohosi myös Maijan perhe, joten hänen nuoruutensa lieene ollut kuitenkin turvattu. Mahdollisesti hän on saanut jotain oppiakin, ja ainakin tuntenut herrasväen käytöstavat ja kotkotukset sekä osannut puhua ruotsia sujuvasti ellei ollut peräti täysin ruotsinkielinen. Kuriositeettina mainittakoon, että Nurmijärven rosvojen jäsenenä kuuluisuutta saanut Tyrvännöstä kotoisin ollut Gustav Qvick oli sukua perheelle. Samasta sukunimestä huolimatta kuitenkin E.Qvickin äidin kautta.

”Hiiskulan herra”

Paroni Otto Wilhelm Klinkowström oli syntynyt 10.12.1778 Tukholmassa ja kuoli vesipöhhöön 27.1.1850 Helsingissä. Hänet on haudattu Vihdin vanhalle hautausmaalle, jonne hänelle rakennettiin erityinen muurattu hauta. Klinkowström oli sekä isänsä että äitinsä puolelta Ruotsin ylhäisintä aatelia. Isä oli Ruotsin ylimarsalkka, valtakunnan herra, vapaaherra Ture Leonard Klinkowström ja äiti Hedvig E. von Fersen. Äidin veli kreivi ja valtakunnanmarsalkka Hans Axel von Fersen oli myös Ruotsin vaikutusvaltaisimpia miehiä. Hänelle kävi huonosti v.1810, kun rahvas pieksi hänet kuoliaaksi epäilyinä kruununprinssi Karl Augustin salamurhan järjestäjäksi yhdessä sisarensa Sophia Piperin kanssa.

O.W.Klinkowström oli kaksi kertaa naimisissa. Ensimmäisen kerran hänet vihittiin 7.6.1810 englantilaisen Lady Sarah Cuthbert-Brooken (s.1773 Intiassa, k.4.1.1838 Turussa) kanssa. Liitto päättyi eroon 1820-luvulla. Hän avioitui v.1840 toisen kerran itseään 37 v nuoremman pietarilaisen porvaristytön Elisabeth Krausen (s.8.3.1815, k.1890 Italiassa) kanssa. Hänellä oli kaksi virallista lasta, v.1807 syntynyt poika Artur Wilhelm, josta tuli seuraava Hiiskulan isäntä sekä 30.9.1850 Pietarissa syntynyt Helena Hedvig, joka oli kirjailija (pseudonyymi Edvige Fersi) ja vapaaherratar eläen Pietarissa sekä Roomassa, jossa myös kuoli 8.9.1925. Lady Sarahin tytär Louise Cuthbert-Brooke (s.7.6.1801 Lontoo ja k.13.2.1865 Helsinki) tämän aiemmasta liitosta eli myös heidän kanssaan. Hänestä tuli Halikon Joensuun eli Äminnen kartanon emäntä ja kreivitär Louisa Armfelt

avioituttuaan Pietarissa v.1819 kreivi Gustav Magnus Armfeltin kanssa. Tämä oli ”Loistavan Armfeltin” eli kenraali Gustav Mauritzin vanhin poika.

Klinkowström ehti olla monena elämänsä aikana. Korkeita arvonimiä ja tehtäviä hänellä oli melkoinen kokoelma: mm. Ruotsin kuningatar Fredrikan todellinen kamariherra, kuningas Kustaa IV Adolfin yliadjutantti, Venäjän keisarin hovin todellinen kamariherra, Keisarin hovin Hovimestari, Keisarillisen palatsin hoitaja Helsingissä, pitkäaikainen senaattori ja Viipurin läänin maa-herra ym. Hän myös kunnostautui Suomen sodan melskeissä Ahvenanmaalla. Ennen Suomeen ja Pietarin hoviin tuloaan Klinkowström oli palvellut Ruotsin armeijassa yleten everstiluutnantiksi, mutta hänet kuitenkin erotettiin v.1810 edellisvuonna aiheuttamansa kansainvälisen nais-skandaalin vuoksi. Kenraaliluutnantiksi hänet ylennettiin vasta keisarin käskyllä v.1841. Suomen kansalaiseksi Klinkowström oli kirjattu v.1816. Suvun aatelistarvo hyväksyttiin virallisesti Suomessa v.1822. Erittäin korkea vain harvoille myönnetty Todellinen salaneuvos -arvonimi hänelle myönnettiin v.1848.

Klinkowström jätti jälkensä myös Helsinkiin. Vilhonkatu Kaisaniemessä on nimetty hänen mukaansa, kun oli johtanut Kaisaniemen yleisen puiston rakennustoimia. Liisantorille hän rakennutti itselleen loisteliaan uusgoottilaisen palatsin upeine rantaan asti ulottuvine puutarhoineen. Liisantorin puistikko on perua tästä Klinkowströmin puutarhaharrastuksesta. Myöhemmin palatsissa toimi varakkaita upseerikokelaita kouluttava Junkkarikoulu. Hän toi myös joulukuusi-perinteen Suomeen v.1829. Tällöin hänen palatsinsa loisteliailla aattoillan kutsuilla nähtiin ensimmäiset suomalaiset koristellut joulukuuset. Juhlissa kerrotaan komeilleen kahdeksan kuusta, sillä jokaiselle perheenjäsenelle oli aluksi tapana koristella oma puunsa. Klinkowström oli myös huomattava taidekerääjä kooten erittäin arvokkaan kokoelman, joka on nykyään Valtion taidemuseon hallussa. Hänen kotinsa oli myös Helsingin kulttuurieliitin ja sosieteetin keskuspaikkoja. Helsingin palatsin ja Hiiskulan kartanon lisäksi hän omisti myös Anjalan kartanomaatilan Anjalassa v.1843-1847 sekä osan valtavasta n.16 000 hehtaarin Vuojoen kartanosta Eurajoella v.1816-1829.

Ulkoisen loiston, arvonimien ja jalosukuisuuden takana O.W.Klinckowströmillä oli kuitenkin pimeä puolensakin. Aikalaiskäsitykset hänestä eivät olleet mitenkään kehuja, häntä pidettiin virkavaltaisena ja ylimysmielisenä venäläistäjänä sekä vaikuttaneen keisariin epäedullisesti Suomeen liittyvien asioiden hoidossa. Hän oli myös taustapiruna vuoden 1850 sensuuriasetuksessa, joka kielsi kaiken muun paitsi uskonnollisen ja taloudellisen kirjallisuuden painattamisen suomen kielellä. Hänestä on sanottu mm. ”Hän oli sirokäyttöinen ja yleväpiirteinen kasvoiltaan, hän jos kukaan, kykeni edustamaan, ja tätä hän lie-neekin pitänyt ainoana tehtävänä senaatissa”. Ja edelleen; ”Vaikka hänen kevyt persoonansa ei paljon senaatissa painanutkaan, sen vaikutus sen sijaan Pietarissa oli melkoinen”. Häntä pidettiin täysin häikäilemättömänä juonittelijana ja hovien liehittelijänä.

Ingrid Qvarnström kuvaa Aurora Karamzinin elämäkerrassaan Klinckowströmiä seuraavasti; ”Hän oli sekä seikkailija että ‘grand seigneur’, sekä kelvoton lurjus että hovimies, ja siis loistava seuramies ja rakastettava liehakoitsija, kaunis, aistikas ja henkevä – mutta täysin tunteeton ja kaikkia siveyskäsityksiä vailla”. Taiteen ja kevytmielisen naisten keräämisen sekä kaksimielisyyksiä viljelevän seurapiirikukkoilun ohessa Klinckowströmin mieluisana harrastuksena kerrotaan olleen pornografisen kirjallisuuden ja pornokuvien keräily, joita hän mielellään esitteli lähimmille ystävilleen. Edellä mainituilla ”avuillaan” ja erityisesti läheisen ystävänsä Suomen kenraalikuvernöörinä v.1831-1855 olleen ruhtinas Menshikovin avulla hän ilmeisesti Suomessa ja Pietarissa aiheuttamista skandaaleista ja virkamiesten vastustuksesta selvisikin aina voittajana.

Monista naisseikkailujen aiheuttamista skandaaleista Klinckowström oli yleensä säilynyt ehjänä myös kotimaassaan Ruotsissakin. Erään suuren skandaalin jälkeen hän oli kuitenkin joutunut pakenemaan ulkomaille. Hän oli vietellyt erään ylhäisen perheen tyttären naimalupauksin, mutta ei sitten lupaustaan pitänytkään. Neito oli häväisty ja kestävästi nöyryytetty, jolloin tämä oli päätyntä traagiseen tekoon. Klinckowströmin johtaessa vahtiparaatia Norrbron sillan yli oli tyttö huutanut nöyryytystään ja heittäytynyt dramaattisesti petteurinsa silmien edessä sillan kaiteiden yli vuolaaseen virtaukseen ja hukunut. Tapauksesta syntynyt skandaali oli niin

suuri, että Klinckowström pakeni Italiaan Napoliin asti, joka tunnettiin melkoisena seikkailijoiden tyyssijana ja paheenpesänä.

Napolissa Klinckowström oli sitten hurmannut englantilaisen merivoimien everstin lordi Thomas Brooken vaimon Lady Sarah Cuthbert-Brooken. Suuri kansainvälinen skandaali oli valmis ja niin Klinckowström ”ryösti” Sarahin ja tämän tyttären Louisen lähtien taas pakomatalle. He piileskelivät ensin Italiassa, josta pakenivat Ruotsiin. Sieltä he olivat rakkausseikkailun jälkiseurausten vuoksi kuitenkin pakotettuja muuttamaan Suomeen ja Vuojoen kartanoon v.1816. O.W.K. oli perinyt kartanon äitinsä suvulta aiemmin mainitun enon von Fersenin saatua surmansa. Sarahin kanssa he olivat siis avioituneet v.1810 tämän ensimmäisen aviomiehen kuoltua. Klinckowströmin ja Lady Sarahin yhteiselo Vuojoen kartanossa oli rajujen ja väkivaltaistenkin riitojen värittämää, josta seuraapiireillä ja paikkakuntalaisilla riitti juoruttavaa. Heidän erotessaankin olivat selvitysmiehet istuneet yhdessä huoneessa sekä herra ja rouva omissa huoneissaan, koska heitä ei ollut voinut laskea samaan huoneeseen karjumaan ja käymään toisiinsa käsiksi. Lady Sarah myi Vuojoen kartanon v.1829 suurliikemies L.M.Björkenheimille. Upporikas Lady Sarah oli aiemmin lunastanut Klinckowströmin suvun muiden jäsenten omistusosuudet itselleen. Otto Wilhelmillä oli oma omistussuutensa, mutta hän ei tullut kauppa-kirjoitustilaisuuteen vaan lähetti sinne edustajansa. Toisena todistajana oli protokollasihteeri Toll, joka oli Kourlan kartanon omistajasukua. Liekö tämä yhteys sitten vaikuttanut Hiiskulan kartanon perustamiseen. Lady Sarah muutti tyttärensä Louisen luokse Joensuun kartanoon Halikkoon. Myöhemmin hän osti kartanon vävyltään tyttärensä sääntöperintötilaksi. Sarahin elämä oli vauhdikasta ja juorujen ympäröimää loppuun asti. Hän kuoli siis v.1838 ja hänet haudattiin Halikon kirkkomaalle vain hänen leposijaansa varten rakennettuun kivikappeliin.

Hiiskulan kartanon Klinckowströmit

Paroni/vapaaherra, kenraaliluutnantti, todellinen salaneuvos **Otto Wilhelm Klinckowström** osti v.1836 Kourlan kartanon konkurssipesästä Vihtijärven Hiiskulan kylän Hurran ja Kaupin rälssitilat, joista hän muodosti Hiiskulan kartanon perustan. Hän liitti kartanoon pian myös Kuloin ja Syökerin rälssitilat. Linnan perintötila liitettiin

kartanoon v.1853 ja AliSepän perintötila v.1865, molemmat maksamattomien velkojen takuina. Muut tilaliitokset on tehty seuraavan omistajasuvun aikana. Vihdin kirkkoherra A.J.Hipping mainitsee v.1845 ilmestyneessä ”Vichtis socken”-kirjassaan, että Hiiskulan kartano on vasta hiljattain perustettu, mutta siitä näyttää tulevan komea. Hän lienee tarkoittanut rakenteilla ollutta uutta päärakennusta. Hiiskula ei tietävästi koskaan Klinckowströmin varsinainen asuinkartano ollut, mutta hän vieraili luonnollisesti siellä usein. Kaupin päärakennus lienee aiemmin ollut omistajan asuintalona, silloin kun on siellä vieraillut. Tai sitten hän majaili mahdollisesti Ylimmäisentien varrella.

Hiiskulan seuraavaksi omistajaksi on maakirjoissa ja rippikirjoissa merkitty vuodesta 1850 lähtien Otto Wilhelm poika kenraalimajuri vapaaherra/paroni **Artur Wilhelm Klinkowström**. Hän oli syntynyt 8.5.1807 Tukholmassa ja kuoli verensyöksyyn 29.11.1860 Karunassa (nyk. osa Sauvon kuntaa), jossa hän omisti Kärkiniemen/Kärjen ja Päistärpään säteritilat v.1841 lähtien. Hän avioitui 30.01.1831, puoliso oli viipurilainen porvarintytär Lovisa Emilia Haasse s.30.10.1812 ja k.12.07.1868 Hiiskulan kartanossa. Heillä oli kaksi poikaa Artur Emil Wilhelm s.6.9.1835, k.15.1.1883 ja Alexander Fredrik Wilhelm s. 21.4.1837, k.16.2.1863. Heillä oli myös 5.5.1845 Helsingissä syntynyt ja samana päivänä kuollut tytär. Lady Sarah on merkitty kirjoihin Artur Wilhelm in äidiksi, mutta erinäiset vuosilukuihin ja tapahtumiin liittyvät seikat esittävät muuta. Lähdetiedot voivat tietenkin olla virheellisiä, eikä tässä yhteydessä muutenkaan ole tarpeen asiaa sen enempää ruotia. Artur Wilhelm muutti ilmeisesti isänsä, äitinsä ja sisarpuolensa jäljessä myöhemmin Ruotsista Suomeen. Armeijaan hän liittyi lippujunkkariksi v.1823. Turkin sotaan hän osallistui 1828-1829. V.1835 hänet nimitettiin isänsä hyvän ystävän Suomen kenraalikuvernööri Menshikovin nuoremaksi adjutantiksi. Hän palveli aktiiviupseerina eri palveluspaikoissa 18.12.1856 saakka, jolloin hän erosi armeijasta kenraalimajuriksi ylennettynä ja siirtyi ainakin puolivakinaisesti asumaan Hiiskulaan.

Artur Wilhelm Klinckowströmin kuoltua v.1860 tuli seuraavaksi kartanoherraksi hänen nuorin poikansa paroni **Alexander Fredrik Wilhelm Klinckowström**, joka kuitenkin kuoli naimattomana jo v.1863. Hänen vanhempi veljensä

paroni **Artur Emil Klinckowström** peri kartanon ja muutti Karunasta Vihtijärvelle. Hän oli sukunsa viimeinen Hiiskulan omistaja vuoteen 1868 asti, jolloin kartano ajautui konkurssiin ilmeisesti isännän suurellisen ja tuhlaavaisen elämäntyylin aiheuttamien velkojen vuoksi. Tosin syyksi hän ilmoitti suuret katovuodet. Paroni tunnettiin ankarana ja erittäin kiivasluontoisena isäntänä, joka suututtuaan ei kaihtanut rajuakaan väkivaltaa. Hänen aikanaan kartanon täysin kohtuuttomien kontraktien velkaannuttamia torppareita pakeni - jotkut sananmukaisesti verissä päin - etenkin Haaviston kylän puolelle. Siellä paronia pidettiin ahneena verenimijänä ja itsensä ”Pirun omaksi” myyneenä. Torppareita pakeni tosin jo hänen isänsäkin tekemien kontraktien ikeen alta. Totuuden nimissä on kuitenkin sanottava, ettei Artur Emil täysin jalosukuisen ylimielisyytensä turmelema voinut olla, sillä hän oli ennen Hiiskulaan tuloaan avioitunut hyvin epäsäätyisesti tukholmalaisen vahtimestarin tyttären Maria Ottilia Hedbergin kanssa. He toimivat myös monien renkiensä ja piikojensa lasten kummeina. ”Vähän kelpo mies” siis kuitenkin. Artur Emil toimi konkurssinsa jälkeen vielä jonkun vuoden Hiiskulan ”förvalttarina”, kunnes muutti 1870-luvun alussa sieltä pois. Muutettuaan v.1875 Vihdin Sukselan Ryytän taloon alettiin häntä kutsua ”Ryytän paroniksi”. Eräs suvun myöhempien sukupolvien edustaja toimi vielä Hiiskulan kartanon pehtoorina vuosisadan lopulla.

Edellä mainittujen lisäksi vielä yksi Klinkkuströmmi, kuten nimi vihtijärveläisittäin sanottiin, asusteli Hiiskulassa. Suomen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistosta löytyy kartanon suutari Ekholmin kertoma seuraava tarina: ”Vihdin pitäjän Hiiskulan kartanos on yks pykninki. Siin on 4 huonetta ja siäl asui vanha rouva yksinäs. 40 vuotta takaperiin kartanon klapipoika näki kerran siäl keskel yötä ikkunast valon ja sit se meni kattomaan ikkunan tajeos ja näki kun miäs seisoi keskel permantoo tualil eikä sil ollu päätä. Klapipoika puhui siit toisel päivil hovineuvos Prummeril, joka silloin omisti Hiiskulan kartanon ja se nauroi ja sanoi: ”Se on parooni Klinkkuströmmi, kyl mää sen tääl olen monta kertaa nähny.”. Se parooni Klinkkuströmmi oli aikaa kuallu, se omisti ennen Hiiskulan kartanon. Sit siäl Hiiskulas oli yks pehtoori ja se meni maata sinne pykninkiin yksinäs ja kun se makai suu seinään päin, niin kävi simmonen humaus. Pehtoori käänsi ittes ja näki kun pitkä miäs sei-

soi sänkyn viäres sarvet pääsä. Pehtoori otti vietten ja sanoi:” Jos et perkele men pois siit, ni mää tapan su”, ja sit se katovui. Pehtoori luuli sen ens ihmiseks”. Liekö kenraalimajurin haamu sinne leskivaimoansa jäänyt lohduttamaan vaiko Aleksander surevaa äitiänsä.

Mariekärrin ulkotila

Maijanoja on siis saanut nimensä Maijan tarinan seurauksena. Unohduksiin on kuitenkin jäänyt, että koko nykyinen Kärrin kulma ja AliKärrin tienoo tunnettiin asiakirjoissa 1850-luvun alusta aina vuosisadan vaihteeseen saakka Hiiskulan ulkotilana nimellä Mariekärr. Kansa alueesta tosin on käyttänyt enemmän nimeä Uuskylä. Alue on myös kirjattu Hiiskulaan kuuluneen Syökerin rälsstitilan ulkotilaksi ainakin jo 1850-luvulta lähtien. Erästä 1930-luvun tiluskartasta löytyy jopa vielä nykyisen Jukolan tilan nimen ohessa ylipyyhittynä nimi Mariekärr. Muuta Maija-nimistöä alueella oli myös Marienkorven suo ja Marienkorven pelto.

Mariekärr-nimitys ilmestyy asiakirjoihin ensimmäisen kerran v.1851. Silloin Hiiskulan kartanossa oli järjestetty katselmus/punnitus/rajankäynti myös Mariekärr-nimityksen saaneesta takametsä-alueesta, jossa oli tarkoitus aloittaa laajojen soiden kuivatus ja korpialueiden raivaus pelloiksi ja niityiksi. Pohjoisessa ja koillisessa alue rajaantui Lopen Keihäsjärven tilan laajoihin riitamaihin, joista suurin osa tunnetaan nykyisin Keihäsjärven Valtionpuistona ja Santamäen mökkialueena. Luoteessa ja lännessä rajanaapureina olivat Pyhäjärven (nyk.Karkkila) Haaviston kylän Kukkurankulman tilat Mäki ja sen perintötorppa Ahra-niemi sekä Kärki ja sen perintötorpat Ahola (nyk.Suurkivi) ja Nygård (nyk.Vehmas). Etelässä alue rajautui Hiiskulan kylän Linnan talon Manngårdin (nyk.Lehtimäki ja Yrjölä) torppaan. Samalla nimellä oleva toinen torppa oli siinä kohdin myös kartanon maillakin, jotka Linnan ajaututtua pian kartanon omistukseen sulautuivat yhteen. Itäkaakkosuunnassa alue rajoittui Ojalan, Nygrannin/Nybackan ja Koivumäen rälssitorttiin, jotka kuuluivat kartanon alaisuuteen.

Mariekärrin alueen ainoa aiempi kirjattu asutus oli ollut 1790-luvulla perustettu Uuskylän rälssitortti, joka sijaitsi 1860-luvun alkupuolella asti nykyisten Kärrin ja Kumpulan talojen välimaastossa silloisen ”Ylimmäisenraitien” päässä. Sieltä Uuskylän torppatilukset oli siirretty nykyi-

selle paikalleen Ylimmäisentien ja Kärrintien risteykseen. Samoihin aikoihin kuin torppatilukset siirrettiin, niin myös nykyisten Ylimmäisentien ja Kärrintien tieurat siirtyivät jotakuinkin nykyisille helpompikulkuisille pohjilleen. Aikaisempi Uuskylän torpalle vienyt vaikeakulkuinen raitio lähti Ojalan mäen puolenvälin pakeilta luoteeseen nykyisten peltien takana ”jättiläisten hautakumpujen” ja rämeikköjen välissä kiemurtelevia harjanteita pitkin nykyisen TTS:n ajokoulutusalueen paikalla olleen teerien soidinpaikkana tunnetun alueen korkeimman mäen rinteille. Sieltä jatkuen Uuskylän ainakin jo vuodesta 1830 samassa kohdassa mäen päällä seisseen riiden (tunnetaan Jukolan riidenä) takaa koukaten torpan pihaan. Varmaa tietoa ei ole onko riidei yhä sama vanha alkuperäinen vai myöhemmin uusittu. Uusittu puolesta puhuu oven päällä olleessa jo kadonneessa laudassa osittain näkynyt vuosiluku 18??. Muistitiedon mukaan kolmas numero vaikutti viitoselta tai seitsemältä, neljäs numero puolestaan kakkoselta tai kahdeksikolta. Vuosiluku 1857 sopisi kyllä Mariekärrin alueen raivauksen pelloiksi tuomaan paremman riiden tarpeeseen.

Uuskylän torpan mailta kulki raitiot edelleen Rajaportinmäen ohitse Keihäsjärven tilalle ja edelleen Talolaan, Maakylään ja Läyliäisiin sekä länteen peltien viertä Haaviston suuntaan. Haavistoon suuntaavalta raitiolta haarautui kärripolku Maijanmäen alarinteen poikki etelään alas laaksoon nykyisille AliKärrin pelloille. Tältä polulta haarautui kulku-ura Maijanmäen laelle. Laaksossa oli ennen 1850-luvulla alkanutta kuivatusta vain Uuskylän torpan takapelto ja niittyläntit sekä samassa paikassa ainakin jo 1830-luvulta lähtien ollut ja yhä oleva niittylato. Muuten alue oli nykyisten Maijanon, Kärrinlamminon ja Kuonjoen yhtyessä Alikärrinjoeksi sen molemmin puolin levittäytyvää tulvaniittyä ja korpisuota aina Ylimmäisen järven suulla olleelle vetiselle Ylimmäisen suolle asti. AliKärrin joki oli silloin mahdollisesti nimeltään Sipinoja tai Oinasjoki. Ennen kuivatusta ja Marie-nimistön muodostumista suoalueet tunnettiin Kukkurasuona, joka yhdisti vielä 1840-luvulla pohjoisen laajan Keihäs-suon ja sen eteläisen alasuon Tomahuhdan/Niemensuon (nyk . Kyröin ja Mikkolan suot). ”Maijanmäen” pohjoispuolisen suoalueen ja rajapaikka Kukkuramäen (nyk.Mustamäki) välissä sijaitsi Kylmänsaari niminen hieman kuivempi korpisuoalue. Nämä alueet kuivatettiin ja raivat-

tiin sekä Hiiskulan että Haaviston isäntien toimesta Kärjenpellosi/Isopelloseksi ja Marienkorven pelloseksi. Eli nykyisen Kärrinkulman pelloseksi, joista osa tosin kuuluu Haaviston kylän puolelle. Edellisiin rajaantuvia Keihäsjärven tilan peltomaaleita laajennettiin samassa yhteydessä ja siellä olikin tuolloin työvoimaa kuin merenmutaa.

Mariekärrin alueen varhaisesta asuttamisesta ei Uuskylän torpan lisäksi tunnu löytyvän muuta varmaa tietoa, mutta siellä on luonnollisesti pitänyt olla väentupia runsaasti työvoimaa vaatineen kuivatuksen/raivauksen alkamisesta lähtien. Todennäköisesti väentuvat ovat sijainneet kuivalla rinteellä nykyisten Jukolan ja Viertolan talojen kohdilla, missä ne ainakin vuosisadan loppupuolella sijaitsivat. Alueella on ainakin vuodesta 1863 lähtien asunut alueen ensimmäisenä tunnettuna renkivoutina ja metsänvartijana toiminut Karl Mattsson ja vaimonsa Karoliina. He tulivat Karunan pitäjästä paroni A.E.Klinckowströmin ja hänen vaimonsa mukana Hiiskulaan v.1863. Mattsson oli toiminut paronin renkivoutina jo suvun Karunan säteritilalla. Karoliina-vaimo oli puolestaan tullut paronin tuoreen vaimon mukana Ruotsista Suomeen ja Karunaan v.1859. Mattsson ja voutiseuraajansa asuivat mahdollisesti entisessä Uuskylän torpparakennuksessa siitä päätellen, että jotakuinkin samalle paikalle v.1891 kirjoihin ilmestynyt Kärrin torppa on tunnettu voutin torppana samoin kuin v.1910 rakennettu nykyinen Kärrin pääarakennuskin. Voineet kyllä asua vaikka Maijan mökissäkin, jota itse kyllä epäilen. Rakennusten ”haamuluonne” asiakirjoissa ja kartoissa asumattomuuteen juuri viittaa.

Mainittakoon vielä, että vuoteen 1919 saakka koko Ylimmäisen kulma oli Hiiskulan takametsien rälssitorpparialuetta lukuun ottamatta Mariekärrin ulkotilan aluetta. Tälle alueelle kartano perusti torpparivapautuksen yhteydessä neljä uudistilaa Jukolan, Toukolan, Viertolan ja Ali-Kärrin. Ennen kartanoa Ylimmäisen kulma oli lähes kokonaan Hiiskulan kylän talojen Hurran, Kaupin ja Linnan takamaita kaskitorppineen. Maijan aikaisia torppia Ylimmäisen kulmalla olivat Järvenpää, Ojala, Uuskylä, Norrbäck, Nygrann/Nybacka, Rönni, Mangård 1 ja 2 sekä Koivumäki. Lisäksi oli joitakin muonatorppia ja mäkitupia.

Maijan ”mökin” rauniot

Maijan mökin rauniot sijaitsivat Kärrintien ja Maijanojan puolivälillä Ylimmäisentien länsipuolella kohoavan jyrkkärinteisen korkean harjun kivikkoisella laella, jonka etelärinne laskee Ali-Kärrin pelloille. Maijan rakennusten asemakaava muodostaa ajalle tyypillisen umpipihan, joka on todennäköisesti ollut ympäriinsä aidattu. Voi myös olla, että koko laki on ollut aidattuna, koska saunakin on sijainnut laen toisessa päässä kauempana muista rakennuksista. Mökistä puhumisen antaa väärän kuvan Maijan taloudesta ja rakennuksista, sillä ne ovat olleet tuonaikaisen normaalin itsenäisen tilan suuruusluokkaa. Asuintalo on ollut kooltaan n.9m x 5,4m, umpikivijalkainen; mahdollisesti kuisti tai ”pakari” etelärinteen puolella anturakivillä; tulisija korsteenilla pohjoisseinustan nurkassa; talo on itä-länsi suuntainen, sisäänkäynti itäpäästä, sen oikealla puolella nurkassa vanhemman tulisijan peruskivet – mökki ollut ilmeisesti aluksi savupirtti, joka muutettu korsteenivetoiseksi asumukseksi. Todennäköisesti asuinrakennuksen vieressä on myös ollut keittokota.

Asuintalosta kaksikymmentä askelta koilliseen pienellä kumpareella n.7m x 5m kokoisen rakennuksen anturakivet – luultavasti aitta, ja sen alapuolella rinteessä syvä kuoppa – luultavasti nauris/perunakellari. Talon itäpäästä n.15 askelta on 11.60m x 5,70m raunio, jonka pohjoispäässä umpikivijalka kolmella sivulla ja väliseinän anturakivet n.5m päädyssä, josta anturakivet kivijalan jatkeena, pohjoispäässä myös selvä leveä sisäänkäyntisyvennys ja mahdollisesti tulisijan rauniot sen vasemmalla puolella, eteläpäädyssä suuri kuoppa - rakennus on mitä ilmeisimmin ometta eli navetta. Rakennuksen eteläpäädyssä vinosti hieman vasemmalle nurkkakivet n.5m x 5 m rakennukselle ja jatkeena syvä kuoppa – talli ja/tai muu eläinsuoja. Asuinrakennuksesta n.70 askelta laen kaakkoispäässä tulisijan rauniot ja n.3m x 4m rakennuksen nurkkakivet – epäilemättä erillinen savusauna. Aitan ja eläinsuojan välimaastossa pari kaivetulta näyttävää kuoppaa, joista toinen mahdollisesti kuivunut kalliolähde-kaivo. Nämä kuopat samoin kuin perunakuoppa ovat kivillä reunustettuja. Näiden lisäksi itärinteen alla länsipäässä töyrään kupeessa on ihmisen kaivamalta näyttävä hieman sortunut n.2 m syvä ja n.5 m halkaisijaltaan oleva kuoppa, joka vaihtaisi olevan vanha sudenpyyntikuoppa pää-

tellen siitä, että se on samanmuotoinen ja kokoinen kuin tunnetutkin sudenpyyntikuopat.

Eläinsuojan itäpuolella on myös luode-kaakko suuntainen n.2m x 3,5m alue pienellä kumpareella, joka vaikuttaisi olleen jo romahtaneella matalalla kivimuurilla tai kivijalalla reunustettu. Metsätyökoneet ovat kiviä saattaneet myös liikutella. Alueen keskellä on hienoinen painauma n.70cm x 2 m, jonka sivuja ja päätyjä reunustavat maan pinnan tasalta hieman sisään vajonneet ladotuilta vaikuttavat isohkot kivet. Painauma itsessään on täynnä nyrkinkokoisia ja hieman isompia kiviä. Tämän raunion aiempi mahdollinen käyttötarkoitus on toistaiseksi jäänyt arvoitukseksi.

Hemu Harju
Järvenpään renki-isäntä

Ps. Jos tuli halu poiketa Maijanmäelle pyydän noudattamaan erityistä varovaisuutta siellä liikkuessanne, etteivät rauniot vahingoittuisi, sillä osa niistä on aluetta tuntemattomalle aluksi vaikeasti havaittavissa. Ehkäpä hamassa tulevaisuudessa ne vielä saataisiin virallisten tahojen toimesta tutkituiksi. Alue sijaitsee myös yksityisellä maalla, joten ”Jokamiehen” määräyksiä tulisi luonnollisesti noudattaa.

*Karkkilan Kotiseutuyhdistys
toivottaa kaikille
rauhallista joulua
ja hyvää uutta vuotta.*

Kotiseutuyhdistyksen tuotteiden myyntihinnat

Kirjat

<i>Ahmoon kylä:</i> Matti Kota 2008	35,00
<i>Järvenpää, tuhansien tarinoiden kylä:</i> Marja Holli 2007.....	35,00
<i>Alimmainen – Kuninkaanmaalta Mettämyllyyn:</i> Marja Holli 2004	30,00
<i>Itsekasvatusta ja kapinaa:</i> Kirsti Salmi-Niklander.....	30,00
<i>Raudanhehkuista rytmiä,</i> <i>Karkkilan tanssiorkesterit 1920-luvulta 1960-luvulle:</i> Kyösti Suonoja 2007...	25,00
<i>Aina uusia projekteja, Karkkilassa ja maailmalla:</i> Kyösti Suonoja 2008.....	30,00
<i>Karkkilan vanha rakennuskulttuuri:</i> Päivi Mikola – Risto Hakomäki.....	13,50
<i>Vuosisadan koulutarina:</i> Tuure Hasselman – Kirsti Salmi-Niklander.....	13,50
<i>Pahan päivän varalle. Ul Pyhäjärven lainajyvästön vaiheita:</i> Tommi Kuutsa	17,00
<i>Murreretki Uudellemaalle, Liistoin Kallei Karkkilasta:</i> Pekka Lehtimäki, WSOY 1997.....	15,00
<i>Ols vait, kyl meitil tääl oj joskus lystiiki ollu:</i> Reino Luoto	15,00
<i>Fagerkullasta etulinjaan:</i> Reino Luoto 2003.....	15,00
<i>Meittii oli neljä riskii miästä. Kaskuja I:</i> Reino Luoto – Eino Halme	8,00
<i>Poijes alta kylävartijat. Kaskuja II:</i> Reino Luoto – Eino Halme.....	8,00
<i>Murteen murinoi ja piänii tarinoi vanhast Högforssist:</i> Eino Halme.....	7,00
<i>Rautamäen Uutmanni – noita vai shamaani:</i> Aaro Salovaara.....	5,00
<i>Laatokkani hiekkaranta oli valkoinen:</i> Rauha Koskinen	5,00
<i>Evakkolapsen pitkä vaellus:</i> Milda Valtonen	10,00
<i>Tallella aika eletty. Muistelmia rehtorivuosista:</i> Juhani Silván.....	22,00
<i>Inkerinmaan kasvattajia, Toikat Hietämäeltä:</i> Pekka Wikberg.....	30,00
<i>Viisi vuodenaikaa, cd-rom, Risto Nurmi – Marja Holli</i>	10,00

Jäsenlehdet 5,00

Adressit 12,00

Kortit 0,50

Kirjoja on myynnissä Karkkilan museoissa ja Lukutoukan Kirjakaupassa

Tuotteita voi tilata: Pekka Wikberg, puh 040-5769570,
sähköposti pekka.wikberg@elisanet.fi

Postikulut lisätään hintaan.

